

ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан:

«Республикэ экономикэм хэхъоныгъэхэр ышIынхэмкIэ Адыгеир зекIон кластерым инэу щэгугъы»

Тигъэзет кызырэхиутыгъагъэу, Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхъакIушынэ Аслъан федеральнэ ыкIи чыплэ къэбар жугъэм иамалхэм ялыкIохэм мы мафэхэм пресс-конференцие къафитыгъ. ИэнатIэ зылутым кыщегъэжыагъэу республикэм ипашэ яхэнэрэу мыщ фэдэ зэлукIэ зэхыщэгъ, журналистхэм шхъэихыгъэу адэгущылагъ, къатыгъэ упчIэхэм игъэкIотыгъэ джэуапхэр къаритыжыгъэх.

(КыкIэлъыкIорэр я 2-рэ н. т.).

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

ТхъамэтакIэр ригъэблэгъагъ

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхъакIушынэ Аслъан тыгъуасэ икабинет ригъэблэгъагъ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и ТхъамэтакIэу Владимир Нарожнэр.

ТхъакIушынэ Аслъан В. Нарожнэр зэрэхадзыгъэм пае фэгущылагъ ыкIи республикэ парламентым ипашэ ИэнатIэ гъэхъагъэхэр щышIынхэу фылауагъ.

— Къэралыгъо Советым — Хасэм хэбзэгъуцугъэхэм язэхгъэуцонкIэ джыри нахъ шIуагъэ кытгъэу Иоф ышIэнэу, социальнэ-экономикэ ишхъэрлхэу республикэм ыпашхъэ кыуцохэрэр нахъ дэгъоу зэшIохыгъэнхэмкIэ амал кытынуу тэгугъэ, — хигъэуэфыкIыгъ ТхъакIушынэ Аслъан.

ГушыIэ фабэу кыфифылауагъэхэм апае Владимир Нарожнэм республикэм и Лышхъэу зэрэфэрэзэр кыкIыгъэтхыгъ ыкIи парламентариехэмр хабзэм игъэкIокIо кыулыкIухэмр тапкIи гъусэныгъэ пытэ зэдэрыIэу зэрэздэлэжъэштхэм ицыхъэ зэрэтелъыр кылауагъ.

ЗэлукIэгъум джащ фэдэу хэбзэгъуцу кыулыкIум иофшIэн епхыгъэ Иофыгъоухэу пстэуми апэу зэшIохыгъэн фаехэм и щатэгущылагъэх.

Адыгэ Республикэм
и Лышхъэу ипресс-кыулыкIу

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъу

Ятфэнэрэ зэлугъэкIэгъумкIэ
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо
Совет — Хасэм и Тхъаматэ
хэбзэгъэным ехылауагъ

Адыгэ Республикэм и Конституцие ия 68-рэ статья тегъэпсыхыагъэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм **унашъо ешIы:**

1. Нарожный Владимир Иван ыкIор, хэбзыплэ кой зыкIымкIэ депутат, ятфэнэрэ зэлугъэкIэгъумкIэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу хэбзэгъэнэу.

2. Заштэрэ мафэм щыублагъэу мы унашъом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо
Совет — Хасэм и Тхъаматэ игуадзэу
ИЭЦЭ Мухъамэд

къ. Мыекъуапэ,
щылэ мазэм и 16, 2013-рэ ильэс
N 536

АР-м и КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ

Владимир Нарожнэр хадзыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм кызытэныкIыгъэ ильэсымкIэ ауужырэу тыгъэгъазэм и 29-м, зичэзуу ятIокIэнэрэ щырэ зэхэсыгъо иагъ. Ар зы Иофыгъо закыо — Парламентым и Тхъаматэ хэбзэгъэным фэгъэхыгъагъ. МэзитIукIэ ильэс хъушт ыпкIэ а ИэнатIэр зыхъэштыгъэ Федор Федорко идунай зыхъожыгъэр. Ащ кышчыублагъэу джырэ нэс Къэралыгъо Советым — Хасэм и Тхъаматэ ипшхъэрлхэр ыгъэцэклагъ ащ игуадзэу Иэщэ Мухъамэд.

Джы Иоф зышIэрэ Къэралыгъо Советым — Хасэм фракцииплI щызэхэшагъ: «Единая Россия», «КПРФ»-р, «ЛДПР»-р ыкIи «Справедливая Россия» зыфиIорэр. Депутат пчъагъэу хэтымкIэ Парламентым тегъэтор щыIыгъ «Единая Россия» ифракцие.

Тыгъуасэ, щылэ мазэм и 16-м, Парламентым зэфамышIыжыгъэгъэ иятIокIэнэрэ щырэ зэхэсыгъо иофшIэн лъагъэкIотагъ, Къэралыгъо Советым — Хасэм и Тхъаматэ хэбзэгъэным ятIонэрэу тегущылагъэх.

Ащ иофшIэн хэлэжыагъэх Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхъакIушынэ Аслъан, Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат, федеральнэ инспектор шхъалэу Адыгеим щыIэ Лылуужу

Адам, хыкум ыкIи хэбзэу-хъумэкIо кыулыкIухэм, федеральнэ ыкIи республикэ хэбзэ гъэцэкIокIо кыулыкIухэм, муниципальнэ образованиехэм, общественнэ организациехэм ялыкIохэр, нэмыкIхэу рагъэблэгъагъэхэр.

Зэхэсыгъор зэришагъ Парламентым и Тхъаматэ игуадзэу Иэщэ Мухъамэд. Ащ джыри зэ депутатхэм агу кыгъэкIыжыгъ Урысые политическэ партием икIутамэу Адыгэ Республикэм щылэм илэгъэ конференцие Къэралыгъо Советым — Хасэм и Тхъаматэ ИэнатIокIэ Владимир Нарожнэр кызыригъэлъэгъуагъэр. Нэужым кандидатурэм ехылауагъэу кIэкIэу кыгушчылагъэх депутатхэу Къулэ Аскэрбийрэ Евгений Саловымрэ. Ахэм мэкъэтыныр зэхэсгъээнэу предложение кIахыгъ.

Зэхэсыгъом депутат 50 хэлэжыагъ. Парламентым иофшIэн ехылауагъэу шапхъэхэм зэрагъэнафэрэм тегъэпсыкIыгъэу, бюллетеньхэр агъэфедэхэзэ шхъэфшIыкIокIэ мэкъэтыныр зэхэсгъээнэу фэху-гъэхэм къатэгущылауагъэу, лытэкIо комисиим хэтэу, комитет тхъаматэу Александр Лобода кызырэиуагъэмкIэ, депутат 50-у мэкъэтыным хэлэжыагъэхэм ащыщхэу 42-м Владимир Нарожнэм дырагъэштагъ, Къэра-

лыгъо Советым — Хасэм и Тхъаматэу хадзыгъ. А къэбарым депутатхэр ИгугтеокIэ пэгъокIыгъэх.

ИэнатIакIэр зыфагъэшъошгъэ Владимир Нарожнэр депутатхэм апащхъэ кIэкIэу кышчыгущылауагъ цыхъэ ин зэрэфашIыгъэм фэшI пстэуми зэрэфэрэзэр, ыкIуачIэ етыгъэу ипшхъэрлхэр зэригъэцэкIэштхэр, депутат пстэуми зэгурьIоныгъэ ахэлэу Парламентым иофшIэн лъыгъэкIотэгъэным фэшI ыльэкI кызыримыгъэнэштхэр.

Зэхэсыгъом нэмыкI Иофыгъуи щыхэплэгъэх. Депутатэу, Парламентым гъэсэнэгъэмкIэ, шIэныгъэхэмкIэ, къэбарлхыгъэлэс амалхэмкIэ ыкIи ныбжыкIэ ИофыгъохэмкIэ икомитет итхъаматэу КIэрэщэ Андзаур джырэблагъэ Адыгэ къэралыгъо университетым ипроректорэу, ащ иколледж ипашэу агъэнэфагъ. ИэнатIыгъу зэригъэцэкIэн ыльэкIынэу зэрэщымытым фэшI комитет тхъаматэ ИэнатIэр Iахыжы шIоигъоу лъэIу тхылъэу кытыгъэм депутатхэр хэплэгъэх, ишIоигъоныгъэ фагъэцэкIагъ.

Къэралыгъо Советым — Хасэм изэхэсыгъо иофшIэн джащ щыухыгъ.

Владимир Нарожнэр 1947-рэ ильэсым щылэ мазэм и 19-м къэхъугъ. Ап-

шхэрэ гъэсэнэгъэ иI. Пшы-зэ шъолъыр мэкъумэщ институтыр кыуухыгъ, исэнэхъаткIэ агроном. Адыгэ Республикэм и Парламент иапэрэ, иящэнэрэ, ияплIэнэрэ зэлугъэкIэгъухэм ядепутатыгъ. Орденэу «Знак Почета», медальхэу «За трудовую доблесть», «Адыгеим и Щытхъуэхэ» зыфиIохэрэр, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ищытхъу тамыгъэу «Законыр. Пшхъэрлхыгъ. Цыфыгъэр.» зыфиIорэр, Парламентым и Щытхъу тхылъ кыфагъэшъошагъэх. Къэралыгъо Советым — Хасэм иятфэнэрэ зэлугъэкIэгъу идепутатэу хадзыным ыпэкIэ ар пшхъэдэкIыжэу гъунэпкэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «Ресурс — Агробизнес» зыфиIорэм игъэлорышIокIо пэщагъ.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

ТХЪАКІУШЫНЭ Аслъан:

(Апэрэ нэкІуб. кыщечжэ).

— Аслъан Кытэ ыкьор, республикэм социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэу ышъыштым ипрограммэ Адыгеим шызэхэгъэуцонэу щыт. Сьд фэдэ лъэныкьохэр ара апшээр мэханэ зэрэтытхэр ыкІи ыпэкІэ аштэгъэ документхэм сыда ар зэрэтеклырэр?

— ШыІэныгъэм иджырэ шапхэхэм анэсыгъэныр — джары республикэм социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэхэр ышъышхэмкІэ пшээрылъ шъхьалэу кыуцурэр. Экономикэм псынклэгъэ хэлъу хэхъоныгъэ ышъыным паша амалхэр егъэгъотыгъэнхэр, предприятиехэр зыфтыгъэпсыхьагъэхэм ялътыгъэу нэмыкІхэм янэкъокъунхэмкІэ амалэу ялэхэм ахэгъэхъогъэныр программалэу дгъэпсыштым кыделъыгъэх. Социальнэ лъэныкьом тапэкІи хэхъоныгъэ ышъыным а пстэури лъапсэ фэхушът. Адрэ документхэм афэмьдэу, программэр зэхэдгъэуцотытэмэ, шъолъырым социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэхэр ышъышхэм ыльэныкьокІэ кыуцурэр гумэкІыгъохэм ядэгъэзыжынкІэ тэ амалэу тІэкІэлъхэм ямызакъоу, республикэм кыхьашт мылтыкур дгъэфедэн тІэкІышът. АшкІэ къралыгъо-унэе зэдэлъжыным иамалхэр ІауытышІэ кызыфэт-шынхэ фае.

— 2012-рэ ильэсым республикэм иэкономикэ хэхъоныгъэ шъхьалэу ышъыгъэхэр о уиеплы-кІэкІэ сьд фэдэхэ?

— Мы аужырэ ильэсхэм Адыгеим социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэшхуэр зеришъыгъэхэр нафэ. Анахь шъхьалэу мыш дэжым кыхьабгъэщын фаер пстэумкІи зэхэуытагъэу республикэм кышахьыжырым (валовэ региональнэ продукт) ильэс кьэс зэрэхьахьорэр ары. Аужырэ ильэситфыр тшътэмэ, мы кьэгъэлъэгъонхэр фэдизрэ ныкьоркІэ нахьыбэ хьугъэ. 2012-рэ ильэсым промышленнэ производствэм ииндекс (мэзи 10-м) проценти 106,4-м кІэхьагъ. Кыблэ федеральнэ шъолъырым хэхэрэ субъектхэр пшътэмэ, Адыгеим мы кьэгъэлъэгъонымкІэ ячэнэрэ чыплэр ылыгъ. Мэхьанэшхо зилэхэм ашыщ предпринимательствэм хэхъоныгъэхэр ышъышхэм ипрограммэ кыдилыгъэрэ лъэныкьо пстэури гъэцэкІэгъэныр. ИкІыгъэ ильэсым бизнес шыкІум ыкІи гурытым хэхэгъэ субъект 600-м ехъумэ сомэ миллион 300 фэдиз хьурэ ахьщэ ІэпыІэгъу яттыгъ. Федеральнэ гупчэм кыкІыгъэ ахьщэр сомэ миллион 125-м кІахьэ. Мыщ фэдэ лъэбэкъухэм яшъуагъэкІэ ІофшІэпІэ чыплэ миниш фэдиз кызыз-Іутхын ыкІи кызызедгъэны-жыным тІэкІыгъ. Джырэ уахьтэм шыІэ программэхэм ягъэцэкІэн 2013-рэ ильэсми лъыдгъэ-кІотэщт, шыІэныгъэм шыкІорэ зэхъокІыныгъэхэм ялътыгъэу программалэхэр кызызІутхынхэм тыналэ тедгъэтыт. Анахь мэханэшхо зэттышъыр предприятиу республикэм итхэм ягъэкІэ-жыныр социальнэу мыухъумэгъэ цыфхэм (сэкъатныгъэ зилэхэм, ныбжьыкІэхэм, Іоф зымышІэхэрэм, пенсионерхэм) ІэпыІэгъу афэхьугъэныр. Джащ фэдэу

«Республикэ экономикэм хэхъоныгъэхэр ышъышхэмкІэ Адыгеир зекІон кластерым инэу щэгугъы»

Адыгеим ит псэупІэхэм гъэстыныпхьэ шхуантІэр ящэлэгъэ-ным фэІорышІэрэ программэр лъыдгъэкІотэщт. Джырэ уахьтэм газыр процент 76,8-мэ яІ. Мы кьэгъэлъэгъонымкІэ пэрытныгъэ зылыгъ шъолъырым Адыгеир ашыщ. Аужырэ ильэситфым кыкІлоцІ республикэм иэкономикэ инвестициеу кыхьалъхьагъэр сомэ миллиард 71-м кІэхьагъ. Мы ильэсым сомэ миллиард 19 кыхьалъхьанэу тэгънафэ. Гъэхьагъэу тилэхэм адакІоу, шыкІагъэхэри, гумэкІыгъохэри зэрэшыІэхэр тэшІэ, амалэу тилэмкІэ ахэр зэшІотхыным, цыфхэм цыхъуу кыт-фашІырэр кьэдгъэшыпкыжы-ным тыпылтышът.

— Кыхьэгъэ 2013-рэ ильэсым республикэм иэкономикэ хэхъоныгъэхэр ышъышхэм фэшІ сьд фэдэ проект ыкІи гухэлъ шъхьалэха шъуилэхэр?

— Пшээрылъ шъхьалэу зыфэдгъэуцужырэр зы — республикэм шыпсэурэ нэбгырэ пэпчэ ищыІэкІэ-псэукІэ нахьышІу шыгъэныр ары. Ар дгъэцэкІэным паша амалэу тилэр зекІэ мы ильэсым етхьылІэщт. Урысыем икыблэ хэхьэрэ шъолъырым афэдэу Адыгеим шыкІагъэу илэхэм

кІэ 96-мэ къралыгъо ІэпыІэгъу яттыгъ. Зышыпсэушътхэ унэхэр ащэфынхэм е ашыным паша ахэм сомэ миллион 52,8-рэ афэтІупшыгъ. Непэрэ мафэхэм яхьулІэу унэгъо 64-мэ псэукІэ амалэу ялэхэр нахьышІу ашыгъэх, адрэ унэгъо 32-мэ яттыгъэ ахьщэр 2013-рэ ильэсым ибэдзэогъу мазэ нэс агъэфедэнэу щыт. 2006-рэ ильэсым кыщегъэжыагъэу 2012-рэ ильэсым нэс ыпшъэкІэ зигугъу кьэс-шыгъэ программэм ишъуагъэкІэ республикэм ис унэгъо 400 фэдизмэ псэукІэ амалэу ялэхэр нахьышІу ашыгъэхэ альэкІыгъ. 2015-рэ ильэсым нэс унэгъо ныбжьыкІэ 200-м ехъумэ джыри ІэпыІэгъу тафэхьунэу тэгънафэ. Сабыибэ зэрыс унагъохэм чыгу Іахьхэр ядгъэгъотынхэр типшъэрылъ шъхьалэхэм зэу зэрэшышъыр дэгъоу кыдгурэІо, ари шыІэныгъэм шыпхырышыгъэным Іоф дэтшІэщт.

— Унэжъхэм ыкІи зэхэ-тэкъоним нэсыгъэхэм ашыпсэушъэрэ гъэкошы-гъэнхэм фэІорышІэрэ программэм игъэцэкІэн шъуагъэ кытэу зэхэ-щэгъа?

— 2012-рэ ильэсым ищыІэ мазэ ехьулІэу мыш фэдэ кьатыбэу зэтет унэ 59-рэ Адыгеим итэу дгъэунэфыгъэ, ахэм нэбгырэ 1095-рэ ащэпсэу. Унэжъхэм ыкІи

зэхэтэкъоним нэсыгъэхэм арыс цыфхэр гъэкошыгъэнхэм фэшІ республикэ программитІум Іоф ашІэ, федеральнэ гупчэри ІэпыІэгъу кытфэхьу. 2011 — 2012-рэ ильэсхэм кьакІоцІ мы программэхэм ягъэцэкІэн фэІорышІэрэ Іофтхьабзэхэм сомэ миллион 143-рэ фэдиз апэІудгъэхьагъ, ащ шыщэу сомэ миллион 106,7-рэ федеральнэ гупчэм, адрэ сомэ миллион 36-м ехьурэр чыплэ бюджетхэм кьатІупшыгъэх. Ащ ишъуагъэкІэ унэгъо 81-рэ (нэбгырэ 237-рэ ащэпсэу) унакІэхэм дгъэкошыжыгъэх. Джырэ уахьтэм пшъэдэкІыжъу ыкыбэрмкІэ гъунэпкыгъэ гъэнфагъэ зилэ обществэу «СВ-Строитель» зыфІорэм фэтэр 85-рэ хьурэ унакІэ поселкэу Инэм шешІы. Ар зытыухыкІэ унэгъо 47-рэ дгъэкошыжышът. Компаниеу «Строй — Комплекс» кьатыбэу зэтет унэ поселкэу Яблоновскэм шешІы. Зэхэтэкъоним нэсыгъэ унэхэм ашыпсэурэ унэгъо 40-у поселкэу Инэм-рэ кьуаджэу Тэхьутэмыкьуаерэ ашыпсэушъэрэм ар апай.

— Тилъэпкыгъэхуэ ячы-гужэ кьэзыгъэзэжы зы-шІоигъоным альэныкьокІэ республикэм ипашцэхэм сьд фэдэ политика зэрэхьэрэр?

— Федеральнэ ыкІи республикэ хэбзыхьагъэхэр дгъэфедэхэзэ мы лъэныкьомкІэ тилъэшІэн зэхэтшъщт. Джырэ уахьтэм Сирием шыкІорэ заом кыхьэкІыкІэ, Адыгеим кьэзыгъэзэжы зышІоигъо тилъэпкыгъэхуэ ипчъагъэ хэпшыкІэу хэхьагъ. Ахэм ІэпыІэгъу тафэхьуним паша правительственнэ коммиссие зэхэтшъагъ. Кьэзыгъэзэжыхэрэр охьтэ гъэнэфагъэм зышыпсэушътхэм, медицинэ ІэпыІэгъум, республикэм илъ къралыгъуабзэхэр зэрагъэшІэнхэм, гурыт ыкІи апшээрэ еджапІэхэм ачІэхьанхэм, сабий цыкІу зилэхэм Іыгъыплэхэр ягъэгъотыгъэнхэм, нэмыкІ лъэныкьохэм япхыгъэ упчІэхэр анахь шъхьалэу дгъэнэфагъэх ыкІи ахэр зэшІотэхых. Республикэм ит кьуаджэхэм унэгъо 15 мы уахьтэм ащэпсэу, я 16-рэ унагъор кощыжыным фэхьазыр. Джащ фэдэу Сирием кыкІыжыгъэ тилъэпкыгъэу унэгъо 15-мэ яграждан-правовой статус елътыгъэу кьуаджэу Мэфэхьаблэ унэхэр шашІынхуэ чыгу Іахьхэр яттышъыгъ. Ащ нэмыкІэу республикэм ит кьуаджэхэм унэ нэкІхуэ адэтхэм ябазэ тил, а лъэныкьори дгъэфедэн тІэкІышът. АР-м и

Правительствэ, республикэм лъэпкы ІофхэмкІэ, ІэкІыб къралхэм ашыпсэурэ тилъэпкыгъэхуэ адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи кьэбар жьугъэм иамалхэмкІэ и Комитет, кьэзыгъэзэжыхэрэр шыІэныгъэм хэгъэгъозэжыгъэнхэм пыл гупчэм ямызакъоу, муниципальнэ хэбзэ кьулыкъухэм, бизнесым ыкІи общественностым яшІогъэшхо кьызэрагъа-кІорэр мыш дэжым кыщыхэзгъэ-щы сшІоигъу.

— Ильэс реным Іоф зы-шІэщт зыгъэпсэфыплэ зэхэтэу «Лэгъо-Накъэ» ипроект игъэцэкІэн сь-дым нэсыгъа?

— Адыгеим иэкономикэ тапэ-кІэ хэхъоныгъэхэр ышъышхэмкІэ анахь мэханэшхо зилэщт проектхэм мыр ашыщ. 2003-рэ ильэсым кыщегъэжыагъэу зекІон-зыгъэпсэфыплэ комплексу «Лэгъо-Накъэ» иинфраструктурэ хэхъоныгъэхэр егъэшІыгъэнхэм Іоф дэтэшІэ. Ащ екІушът автомобиль гъогур, электричествэ ыкІи гъэстыныпхьэ шхонтІэ рыкІуапІэхэр дгъэпсыгъэх. Ахэм сомэ миллиард 1,8-рэ апэІудгъэхьагъ. Компаниеу «Темыр Кавказым икурортхэр» зыфІорэм зэпхыныгъэ дытиІэу Іоф дэтэшІэ. Генеральнэ планэу дгъэнэфагъэм диштэу зекІон индустрием ипсэуалъэхэм яшІын кыдилыгъэрэ проектнэ-сметнэ документациер инвесторхэм агъэхьазыры, сомэ миллиарди 3 фэдиз зытефэрэ зэзэгъыныгъэхэм та-кІэ-тхагъ. ЗэкІэми анахь шъхьалэу кыхьабгъэщын фаер мы проект-ыр гъэцэкІагъэ зыхьукІэ нэбгырэ мин 20 фэдизмэ ІофшІапІэ зэрагъотышъыр, бюджетым кыхьашт хьакулахьхэм хэпшыкІэу зэрэхьахьорэр арых.

— Республикэм шыпсэу-хуэ фэгъэкІотэныгъэ зилэхэм ящыкІэгъэ Іэзэгъу уцхэр ягъэгъотыгъэным фэшІ сыда шъушІэрэр?

— Мы купым кыхьыуытырэ цыфхэм яфэІо-фашІэхэр шапхьэу шыІэхэм адиштэу гъэцэкІэгъэнхэм паша 2013-рэ ильэсым республикэ бюджетым сомэ миллион 75,6-рэ кытІупшышът, 2012-рэ ильэсым мыш фэдэ иуахьтэ егъэпшъагъэм ар процент 45,9-кІэ нахьыб. Тисымэджэщхэр, поликлиникэхэр, фельдшер-мамыку пунктхэр зэтэдгъэпсы-хьагъэх, а ІофшІэныр непи лъы-тэгъэкІуатэ. Джы пшээрылъ шъхьалэу кьэуцухэрэм ашыщ сьмаджэхэм ящыкІэгъэ Іэзэгъу уцхэр игъом, ыпкІэ хэмылэу яд-гъэгъотынхэр. Ащ изэшІохын мы ильэсым тишъыпкыуэ тьдэ-лэжъэщт. Пресс-конференцием хэлэжъэгъэ кьэбар жьугъэм иамалхэм ялыкІохэм кьатыгъэ нэмыкІ упчІабэм АР-м и Лы-шъхьэ игъэкІотыгъэ джэуапхэр кьаритыжыгъэх. Республикэм фэгъэхьыгъэ кьэбархэм шъып-кьагъэ ахэлэу кьэзытырэ ыкІи кьэзыгъэлъэгъорэ журналистхэм зэрафэрэзэр, мыш фэдэ зэдэгу-шыІэгъухэр тапэкІи зэрэлыгъэ-кІотэщтхэр ТхьакІушынэ Аслъан кІаухым кыІуагъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Анахь дэгъухэм ахалытагъ

Мыекъуапэ щыщэу, экономическэ шIэныгъэхэмкIэ кандидату, къалэу Краснодар дэд Пшы-зэ шIолъыр социальнэ-экономическэ институтым икIэлэегъаджэу КIыкI Нэфсэт «Хиты Олимпийских игр «Сочи 2014» зыфи-лорэ зIухыгъэ урысые зэнэкъокъум теклоньгъэ кышчыдзыхыгъэ нэбгырипшIым ащыщ хьугъэ.

Нэфсэт иорэд Темыр Кавказым идэхагъэ фэгъэхьыгъагъ. Ар тыритхэн зэхъум Адыгеим

щыщ пшIынаохэмрэ пхъэкIы-чаохэмрэ ригъэблэгъагъэх.

Зэнэкъокъум шIолъырхэр зэкIэ хэлэжъагъэх, пстэумкIи шIоигъоныгъэ 500 фэдизэу къалэкIэхьагъэм щыщэу радиостанциеу «Авторадио» зыфи-лорэм 25-рэ кыыхыгъэр. Ахэм ахэфагъ КIыкI Нэфсэти. Мэ-зиплIым кыкIоцI ордэхэр ра-диом ипчэдыжэ эфир кышчы-рагъалоштыгъэх. Радиостанци-ем исайт нэбгырэ пэпчэ ихьа-нышI, ыгу рихьырэ ордэ-

лом ымакъэ фитын амал илагъ. Зэфэхьысыжъэу ашIыгъэхэм ялгытыгъэу анахь дэгъоу ордэ къэзылорэ нэбгырипшIыр агъэ-нэфагъ. Теклоньгъэ кыдэзы-хыгъэхэм Москва, Шъачэ, Екатеринбург, УФ-м инэмыкI къалэхэм ащыщхэр ахэтых. Нэфсэт процент 43-рэ макъэу ригъэкъугъ.

Теклоньгъэ кыдэзыхыгъэ-хэм Урысыем иартист цIэрыл-хэм ягъусэхэу ордэ къаIуагъ. Нэфсэт зигъусагъэр «Буранов-ские бабушки» зыфилорэ ордэ-дыло купыр ары.

— Мэкъамэм зэблэхуны-гъэу фашIыгъэхэм ыуж ордэ-дышIор зэхъокIыгъэ хьугъэ, ау ащ пае нахь дэи хьугъэп. Купым Iоф дэсIлэныр сIлогъэ-шIэгъоныгъэ ыкIи сIлокъины-гъэп, — къеIуатэ Нэфсэт.

«Хиты Олимпийских игр «Сочи 2014» зыфилорэ сборни-кым мы ордэхэр хэхьагъэх, ахэр тыратхэгъах. Радиостан-циеу «Авторадио» зыфилорэм исайт уихьэм, ахэм уядэлун плъэкIышт. 2014-рэ илъэсым Шъачэ олимпиадэ джэгунхэр зыщырагъажэкIэ, ащ кышчы-рагъэлоштых.

ПАТИКЪО Анет.

Мыекъуапэ зышъхьафитыр илъэс 70-рэ хьушт

Хэгъэгъу зэошхом илъэхъан къалэу Мыекъуапэ шъхьафит зашIыжы-гъэр илъэс 70-рэ зэрэхьурэм фэгъэ-хыгъэ Iофтхьабзэхэм язэхэщэн рагъэжъагъ. Ахэм ащыщ зэхэхъэу тыгъуасэ псэупIэу Даховскэм шы-кIуагъэр. 1943-рэ илъэсым ищылэ мазэ я 18-рэ дзэмрэ къэралыгъо гъу-напкъэхэм якъэухъумэнкIэ къулы-къум иподразделениерэ кыблэ лъэныкъомкIэ нэмыщхэм атебанэхи, мэзи 6-м кыкIоцI фашистхэм аIыгыгъэ Адыгеим ахэр рафынхэу рагъэжъагъ.

Республикэм икIалэхэм ыкIи ирайонхэм Iофтхьабзэу «Вахта па-мяти» зыфилорэр ащыкIошт. Тэ-хьутэмькое районым, ары аужы-рэу нэмыщхэр зыдэкIыжыгъэхэр, зэ-хахьхэр шаухыштых. Тиреспубликэ шъхьафит зышIыжыгъэ ветеран-хэр агъэшIоштых. КIэух Iофтхьаб-зэр Мыекъуапэ шыкIошт. Ветеран-хэр, ныбжьыкIэхэр зыхэлэжьэщтхэ зэхэсыгъо зэхэщт, зэолIэу шы-мыIэжъхэм яшIэжэ агъэлъэпIэшт.

Шъэжъыер джэгъуалъэп

Щылэ мазэм и 15-м сыхьатыр 11-м адэжэ Джэджэ районым къыра-щи кIэлэцIыкIухэм зышъ-Iазэхэр республикэ сы-мэджэщым илъэсрэ ны-къорэ зыныбжэ сабий къащагъ. Ар шъэжъы-екIэ ышъхьэ хэпыджэжи, шъхьэкIупшъхьэ куцIым шIобж хьылъэ телъы хугъэу кычIэкIыгъ.

Адыгэ Республикэм хэгъэгъу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ ипрес-съулыкъу кызэрэти-рэмкIэ, полицием икъу-лыкъушIэхэм хьугъэ-шIагъэр кызыыхэкIыгъэр агъэунэфы, янэ-ятэхэм кызыэралорэмкIэ, Iанэм шъэжъыеу телъыр кIэлэ-цIыкIум кытырихыгъэу ыIыгызэ пхъэнтIэкIум къефэхы, ышъхьэ хилу-жыгъ.

Сымэджэщым кы-зэрэщытаIуагъэмкIэ, са-быир операции ашIыгъ, изытет хьылъэ.

(Тикорр.).

• КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр •

МЭЗ ХЪЫЗМЭТЫР

Нахьыбзэу шIуагъэ къегъэтыгъэным фэшI

Илъэс зауэлэ уэклIэлэбжэ-мэ, Урысые Федерацием и Правительствэ и Тхьаматэ иапэрэ гуадзэ иунашъокIэ Уры-сыем исубъект пстэуми мэзыр хэбзэнчъэу рямыгъэупкIы-гъэным ыкIи ащэн амылэ-кIынэу гъэпсыгъэным лъып-лэрэ межведомственнэ ко-миссиехэр хэгъэгъум исубъект пстэуми ащызэхэщэгъагъэх. Комиссиехэм ахагъэхьагъэх мы Iофым шIоигъоныгъэ фи-зилэ къулыкъухэм ялыкIохэр. Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат зитхьэматэ джащ фэдэ комиссиеу Адыгеим и Лышъ-хьэ иунашъокIэ 2009-рэ илъэ-сым зехищэгъагъэм хигъэхьэ-гъагъэх Адыгеим мээхэмкIэ и ГъэlorышIапIэ ипашэ, хэгъэгъу кIоцI IофхэмкIэ Министер-ствэм щынэгъончъэнымкIэ фе-деральнэ къулыкъум, Прокура-турэм, хьыкум гъэцэкIэкIо, хэбзэлахь къулыкъухэм ыкIи нэмыкI органхэм ялыкIохэр.

Адыгеим мээхэмкIэ и ГъэlorышIапIэ ипашэу Былымхьэ Рэщыдэ джырзэблагъэ тызы-локIэм кызыэрэтифIотагъэмкIэ, мэзыр хэбзэнчъэу рямыгъэуп-кIыгъэным ылъэныкъокIэ кы-ныгъохэр тиреспубликэ илтых пIонэу щытэп. Сыда пIомэ пэшlorыгъэшI IофшIэныр зэ-пыу имылэу республикэм шы-зэхэщэгъэшI, мэзым епхыгъэ IофшIэн зыгъэцэкIэхэрэм къа-гурыIуагъ хэбзэнчъэу зекIо-хэмэ фэдэу хахыштым нахьыбэ зэрар кызыфахыжыын зэрал-экIыштыр. Мэзым нахь пэб-лагъэу щыпсэхуэрэм гъэсты-ныпхьэм фэшI зыми емыуп-чIыжъхэу мэзым пхъэр шагъэ-хьазырэу ыпэкIэ кыыхэкIы-штыгъэмэ, джы газыр зэралпа-гъэлэсыгъэм ишIуагъэкIэ тэу

яптыгъэкIи пIахыжыштытэп. Арышъ, комиссием хэтхэм анахьэу анаIэ зытырагъэтын фэе пшъэрылэу уахтэм кы-гъэуцурэр пхъэр хэбзэнчъэу кьемыгъэкIокIыгъэныр, нэ-мыкIэу къэпIон хьумэ, предпри-ятиехэу, организациехэу, шъхьэ-закъохэу пхъэм хэшIыкIыгъэ продукции кыдэзыгъэкIы-хэрэм икыу фэдизэу ыкIи ипIа-лэем ехьулIэу хэбзэлахьхэр къагъэтыгъэнхэр ары. Гушчы-Iэм пае, фитыныгъэ яIэу мэзыр раупкIыгъ, кыыхашыгъ, кыдэ-зыгъэкIыжыштытхэм арацагъ, ащ продукция хашIыкIыгъ. Ау пхъэу агъэфедагъэмрэ ащ ха-шIыкIыгъэмрэ япчъагъэ зэди-мыштэжъэу производителхэм къагъэлъагъозэ, хэбзэлахьэу бюджетым илэгъэпIэ зэфэшъ-хьафхэм алэкIагъахэрэр бэкIэ нахь макIэ мэхьу.

— ГухэкI нахь мышIэми, пхъэр мэзым шыгъэхьазыры-гъэным кышчыулагъэу ащ продукция хэшIыкIыгъэным ыкIи IугъэкIыгъэным нэсыжы-рэ IофшIэным иуплэкIун еп-хыгъэ шIыкIэ-амал джы кызы-нэсыгъэм Урысыем илъэп, — еIо Рэщыдэ. — Ары хэбзэлахь-хэр икыу мытыгъэнхэм тезы-гъэнэцIыхьэхэрэр. Тэ тиоргани-зация кышчыулагъэу хэбзэ-лахь къулыкъум нэсыжъэу, мэ-зым епхыгъэ къэбархэр зэ-лэбдгъэлэсыхэзэ зигугъу кэс-шыгъэ кыныгъор дэгъэзы-жыгъэныр ары межведом-ственнэ комиссием пшъэ-рылэу иIэр. Комиссием аужы-рэ зэхэсыгъоу тыгъэгъазэм и 24-м илагъэм ащ итхьаматэу КъумпIыл Муратэ зэкIэ комис-сием хэт къулыкъухэм зэшIуа-хын фэе пшъэрылэхэр къафи-гъэнэфагъ. ГушчыIэм пае, мэ-

зым пхъэ кубометрэ мин шы-раупкIыгъэмэ, ащ продукции хэзышIыкIыгъэм пхъэ кубомет-ришъэ нахь ымыгъэфедагъэу кызыгъэлъагъокIэ, хэбзэлахьэу ыушъэфыгъэр зыфэдизыр къэ-шIэгъуаеп. Зэхэсыгъом сыкы-щыгушчыIэзэ щысэшIоу къэз-гъэлъэгъуагъ зэфэшIыгъэ Iахь-зэхэлъ обществэу «Картонта-рэр». Шыпкъагъэ хэлъэу, на-фэу, шапхьэхэр ымыукъоу а предприятием Iоф ешIэ ыкIи ащ тетэу хэбзэлахьхэри етых. Адыгеим имээхэм кхахиштыгъэ пхъэ кубометрэ мин 60—70-рэ фэдиз ащ илъэсым егъэфеде ыкIи бюджетым илэгъэпIэ пстэуми сомэ миллион 450—600 фэдиз хэбзэлахьэу ахэгъа-хьэ. Адрэхэми джащ фэдэу зIухыгъэу ялофшIэн зэхэщэгъэ зыхьукIэ хэбзэлахьхэр нахьы-бэу бюджетым IукIэштых.

Предприятие нахь инхэм ямызакъоу, пчъэ-шъхьаныгъу-пчъэхэр, нэмыкI пкыгъохэр яунэ шызышIыхэрэ предприни-мателхэри шыIэх. Ахэми шпэхъ-укъоныгъэ хэмылэу ялофшIэн зэхэщэн фае. Iоф зышIэрэ пстэ-уми шъэф хэмылэу хэбзэлахь-хэр атыхэ зыхьукIэ ары нылэп бюджетри нахь гъэтэрэзыгъэ зыхьуштыр.

Сыдэуштыгъэ а уплэкIуныр зэхэщэщытэ, сыдэуштыгъэ кы-хэбгъэщытэ пхъэм епхыгъэ IофшIэн зыгъэцэкIэхэрэр, мэ-зым шылажъэхэрэр? Ар псын-кIэ дэдэу зэрэщымытыр Рэщы-дэ хигъэунэфыкIыгъ. Арэу щытми, ежъхэми къэбархэр бэу алэкIэлыхь. ЗэкIэ мэзым Iоф шызышIэхэрэр тхыгъэу яI, пхъэу шагъэхьазырырэр зыфе-дизыр ашIэ, мээ хьызмэтым шылажъэхэрэм ацIэ кыралон алъэкIышт. А къэбархэр поли-

цием, хэбзэлахь къулыкъум ялофшIэхэм алъагъэлэсыхэзэ, адрэхэм уплэкIуныр зэхэщэщт, шапхьэр зыукъохэрэр кыха-гъэщыштых, пшъэдэкIыжэ арагъэхьышт. ТигушыIэгъу кызыэрIуагъэмкIэ, предприя-тиехэр, шъхьэзэкъо предприни-мателхэр ауплэкIунхэу ежъ-хэм фитыныгъэ яIэп. Ахэм яфитыныгъэхэр зылылэсыхэр-рэр мэзым Iоф шызышIэхэрэр, пхъэр зыгъэхьазырыхэрэр ары нылэп. А лъэныкъомкIэ шпэ-хъэукъоныгъэхэр шыIэхпышъ, къэнэжырэр — производствэр уплэкIугъэныр, хьоршэрыгъэ зекIуакIэр зикIасэхэр кыхэ-гъэщыгъэнхэр ары. Мэзым пхъэу шагъэхьазырыгъэр зыфе-дизым ыкIи ыужым ар зылэ-кIэхьагъэм яхьылIэгъэ къэбар-хэр алэкIэлэхэ зыхьукIэ, тхыль-хэр ауплэкIухэмэ кырекIо-кIыхэзэ, полициемрэ хэбзэлахь къулыкъумрэ ялофшIэхэм бюджетым ихьан фаер икыу зымытыхэрэр кыыхагъэщынхэ алъэкIышт. Продукцием иза-къоп, лэжъапкIэ зэрэтихэрэми хэбзэлахьхэр атынхэ фаеу шы-тышъ, Iоф ащызышIэрэ пчъа-гъэри уплэкIугъэн фае. А зэп-стэур зызэхэбгъэхьожькIэ, хэбзэлахьхэр хэшIыкIэу на-хьыбэ хьуштых.

Полициемрэ хэбзэлахь къу-лыкъумрэ ялофшIэхэм зэхэ-щэгъэгъэ уплэкIуным кызы-ригъэлъэгъуагъэмкIэ, произво-дителейэм амытыгъэ хэбзэ-лахьхэу сомэ миллиониш фэдиз кыыхагъэщыгъ. Республикэ бюджетым тегъэхьэ IэпыIэгъу кызыэрэфашIырэр ыкIи шыкIэ-гъэ пстэури кыыхагъэщыгъэх пIон зэрэмылэкIыштыр кы-зыдэплъытэхэкIэ, ари ахьщэ шIукIай. ГушчыIэм пае, Мые-

къопэ районым ит хьызмэт-шIапIэу пчъэхэр кыдэзыгъэ-кIыхэрэм IофшIэнышхо егъэ-цэкIэ, ау ащ диштэу хэбзэ-лахьхэр зэрымыхэрэр кы-хагъэщыгъ. Ащ фэдэ предпри-ятиехэу цIэ ыкIи статус зилэ хьугъэхэм хэбзэлахь лъэны-къомкIэ ялофшIэн зэхэугу-фыкIыгъэу мыгъэпсыгъэмэ, IофшIэпIэ шыкIухэр ахэм анахь дэижьынхэ алъэкIышт.

— Мэзым ехьылIэгъэ са-тыузэпэо (аукцион) зэхатщэ зыхьукIэ, — еIо Рэщыдэ, — ащ хэлэжьэрэ предпритиехэр, организациехэр зыфэдэхэр тэуплэкIу. — Хэбзэлахь къу-лыкъум зэрэщатхыгъэхэр, IофшIэн лъэпкъэу агъэцэкIэ-хэрэр, яэкономикэ изытет, уасэ-хэр атынхэ алъэкIыштыгъэ зыфе-пIощтхэр, нэмыкI лъэныкъохэр зэхэгъых. Арышъ, уплэкIун-хэр IофшIапIэхэм ащызэхэ-щэгъэнхэм ищыкIэгъэ къэбар пстэури ахэр зыуплэкIурэ къу-лыкъухэм алэкIэдгъэхьанхэ тлэкIышт. Къэнэжырэр шы-кIагъэхэр кыыхэгъэщыгъэнхэр ары.

Рэщыдэ кызыэрIуагъэмкIэ, Адыгеим имээхэм ащагъэхьа-зырыгъэ пхъэм продукции зэрэхашIыкIырэм техьорэ хэб-зэлахь закъохэм Iофыр ащыу-хыгъэ хьурэп. Предпритиехэр, организациехэр зыуплэкIу-хэрэм анаIэ тырадэн фае зэкIэ продукцияеу къашIыгъэр зыфе-дизым. Сыда пIомэ нэмыкI регионхэм кIаращыгъэ пхъэр зыгъэфедехэу IофшIапIэхэм ахэтыр макIэп. Ащ ехьылIэгъэ къэбархэр мээхэмкIэ Гъэlorы-шIапIэм IэкIэлэхьэп. Ахэм по-лицием иIофшIэхэр алъып-лээнхэ алъэкIышт. Сыдэу щытми, зигугъу къэтшыгъэ IофшIэныр дэгъоу зэрэзэхэ-щэгъэм, предпритиехэм ялофшIэн зIухыгъэу зэрэгъэп-сыгъэм бэкIэ елгытыгъэ рес-публикэ бюджетым икьэкIуа-пIэхэм хахьоу афэхьуштыр зы-фэдизыштыр.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр

4 Тын лъапIэ къыфагъэшъошагъ

БзджэшIагъэ зезыхагъэхэм пшъэдэжIыжъ ягъэхыгъэнымкIэ Федеральнэ къулыкIуым и ГъэIорышIаплIэу Адыгеим щыIэм ипашIэу Юрий Заевым Урысые общественнэ организациеу «Урысыем иофицерхэр» зыфиIорэм тын лъапIэу «За офицерскую честь» зыфиIорэр къыфигъэшъошагъ. Шъолъыр отделениеу «Урысыем иофицерхэр» зыфиIорэм илыкIоу, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатIу Мырзэ Джанбэч Юрий Заевым фэгъушIуагъ ыкIи тын лъапIэр ритыжыгъ.

АдыгеимкIэ мыщ фэдэ тыныр апэрэу Юрий Заевым къыфагъэшъошагъ. Общественнэ организациеу «Урысыем иофицерхэр» зыфиIорэм игупчэ аппарат илIыкIоу Геннадий Мельниковым къызэриIуагъэмкIэ, бзджэшIагъэ зезыхагъэхэм пшъэдэжIыжъ

ягъэхыгъэнымкIэ Федеральнэ къулыкIуым и ГъэIорышIаплIэу Адыгеим щыIэм ипашIэу якIэщакIоу къыткIэхухэрэ лIэужхэр яхэгъэгу шIу альэгъоу плугъэнхэмкIэ Iофышхо зэшIуахы, мы тын лъапIэри ащ ишыхат.

— БзджэшIагъэ зезыхагъэхэм пшъэдэжIыжъ ягъэхыгъэнымкIэ Федеральнэ къулыкIуым и ГъэIорышIаплIэу Адыгеим щыIэм иIофышIэхэм илъэс заулэ хуэгъу республикэм ит гурит еджаплIэхэм лIыхужьынгъэм идесэхэр ащызэхатх, уголовнэгъэцкIэкIо системэм иветеранхэмрэ кIэлэеджакIохэмрэ зэлукIэгъу-зэдэгущыIэгъухэр афашых, «Дзэ дэщыным» имафэу республикэм шыагъэунэфыкIырэм чанэу хэлажъх, — къетыгъэпщынэнымкIэ ГъэIорышIаплIэм ипресс-къулыкIу.

КИАРЭ Фатим.

ИлъэсыкIэр ыпэкIэ зыщыхагъэунэфыкIыштыгъэ мафэм Адыгэ къэралыгъо университетым истудентхэм зэхашэгъэ Iофтхьабзэу «ЛIыжъ ЩтыргукIыр унагъо пэпчъ» зыфиIорэм икIэуххэр зэфэхысыжыгъэх. Социальнэ егъэджэнымкIэ, рекламэмкIэ ыкIи зекIонымкIэ ифакультет ия 2-рэ курс ис студентхэу заочнэ шIыкIэм тетэу еджэхэрэм пшысэм къыхэхыгъэ персонажхэр университетым ишIэныгъэ-ушэтэкIо институт ыкIи социальнэ-психологическэ гумэкIыгъохэм ягупчэу «Унагъо зилэхэм яклуб» зыфиIорэм япашэхэм къафагъэлъэгъуагъэх. Ахэр ары Iофтхьабзэм клэщакIо фэхугъэхэри.

МэфэкI мафэм клэлэцIыкIухэр къаызыхыгъэу зыплурэ унэгъуи 9-мэ ыкIи студент унэгъуи 6-мэ адэжъхэм ащылагъэх. Мы унагъохэм арыс клэлэцIыкIу 55-р агъэгушIуагъэх, шIухафтын

цIыкIухэр афашIыгъэх, ежкIэлэцIыкIухэри хьакIэхэм чэфэу къапэгъокIыгъэх.

— Заочнэ шIыкIэм тетэу еджэрэ студентхэм егъэзыгъэ Iоф хэмылэу, ежъхэм ягукъэкIыкIэ мы IофтхьабзэшIур зэхашагъ. Мыхэм янахыбэм унагъохэр, сабийхэр ялэх. ЛIыжъ ЩтыргукIымрэ (ироль къэзышIыгъэр

Артем Калашниковыр ары) Ос Пшъашьэмрэ (Ирина Насакинар) сабий шырышхэр ялэх. Арышъ, клэлэцIыкIухэр къаызыхыгъэу зыплурэ унагъохэм гумэкIыгъоу, шыкIагъэу ялэхэр ахэм къагъурылIозэ, Iофтхьабзэр дахэу рагъэкIокIыгъ, — къаIуагъ Адыгэ къэралыгъо университетым иIофышIэхэм.

• КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • ШIэныгъэлэжъ, общественнэ

ИофышI

(Шъхьаплъэкъо ГъучIыпсэ ыныбжъ илъэс 70-рэ хуэгъэ)

зыкIэхъопсыгъэхэ шъэожьыер унагъом къызэхъом, унагъор, хьаблэр хэгъэкIыри, зэрэчылэу ямэфэкIышхуагъ, ягушIо-гуагъ. ГушIуагъоу къадэхужьыгъэм елытыгъэуи цIэу шъэожьыеру къэху-

гъэм фаусыштым бэрэ фыхэгупшысагъэх, фыхэдагъэх. Къызшыуцугъэхэр ГъучIыпсэ. ГъучIыпсэ къызэхъом Хэгъэгу ззошхом икубызIагъ. Ащ къыхэкIэу хьаблэм къыхэхухэбгъэ шъэожьыер чылэмкIэ мафэ хуэнэу тырилуи, гъунэгъу лIыжыыр ЛIымафэкIэ къеджагъ.

ГъучIыпсэ ПчыхьалIыкъое гурит еджаплIэм иябгъонэрэ класс къыухыгъэ къодыагъ 1960-рэ илъэсым адыгэ къуаджэхэр къагIухэбхэзэ сэнауштыгъэ, зэчыи ин зыхэлэу, узыштыгъын плъэкIыштыгъэу, зыхэхэм нахь къахэщэу къыхахыгъэ ныбжьыкIэ купым ахэтэу музыкальнэ училищэу МыекIуапэ къышцызIуахыгъэм идирижерскэ-хоровой отделение еджакIоу къызашэм.

Ящэнэрэ курсым ращи дзем ашагъ. Къызегъэзжыым еджэным пидзжыи, 1967-м Адыгэ музыкальнэ училищыр къыухыгъ.

Училищым зыщеджэгъэ илъэсхэр непэ шIэныгъэлэжыым бэрэ игукъэкIыжъхэм къахэфэ. ГъучIыпсэ къызэриIотэжы-рэмкIэ, егъашIэми пианинэ ыльтэгъуэгъу шытыгъэп, къегъэлуакIэ ышIэщтыр хэгъэкIыри. Училищыми еджакIохэу аугъоигъэхэм япчъагъэ елытыгъэу музыкальнэ Iэм-псымэхэр икIу фэдиэу иIагъэхэп. Ащ пае пианинэ къегъэлуакIэм чэзыу-чэзыуоу зыфагъасэщтыгъэ.

Сыд фэдэу къын ыльтэгъуэгъэми, ГъучIыпсэ еджэныр дэгъоу къыухыгъ, Шэуджэнхьаблэ дэт интернатым кIэлэегъаджэу Iухьагъ. Илъэс теиIагъэу къуаджэм

(Шэуджэнхьаблэ) дэт культурэм и Унэ иметодистэу, нэужым ащ ипашэу илъэсиплIэ Iоф щешIэ. 1971-рэ илъэсым Адыгэкъалэ культурэм и Унэу къышцызIуахыгъэм IофышIэ агъакIо, ащ ипашэу илъэсым ехурэ щэлажъ. IэнатIэу зэрихэхэрэм пшэ-рылгъэу апылгъэр зэригъэцакIэхэрэм, Iофыгъоу зэшIуихыхэрэм адакIоу, ГъучIыпсэ кIэлэегъаджэ институтыри 1967 — 1972-рэ илъэсхэм къыухыжыгъ.

1967 — 1969-рэ илъэсхэм зэчыи ин зыхэлэ профессиональнэ оредыIохэр, лъэпкъ музыкальнэ Iэм-псымэхэм къызыгъало-хэрэр, IорыIотэ купхэр грампла-стинкэм тыратхэным ГъучIыпсэ иIахышIу хилъхьагъ. Адыгэ культурэмкIэ ар апэрэу шытыгъ, тикультурэ итарихэ хэхьагъ.

«ГъучIыпсэ народнэ творчествэм и Унэ Iоф зышцызэщIэгъэ илъэсхэр шIукIэ сыгу къэкIыжых, — къетхьажьы Шъхьэлэжъо Дарико. — Ащ нахьыжъхэми къекIун дзекIуакIэ къафигъотын ыльтэкIыштыгъ, ныбжьыкIэхэми адыригъэштэшъуштыгъ. Сэмэр-къэушхо хэлэу, купыр ыгъэдэлон ыльтэкIэу шытыгъ. ЗэIофшIэгъухэмкIэ тызышцызIукIэрэм тшымыгъушIэжъэу игугъу тэшIэ эпэыт Шъхьаплъэкъо Къэсэри Шъхьаплъэкъо ГъучIыпсэрэ Бэшкэкъо Мэхсхуэдэ азыфагу дэтэу «Хьэрзэ фыжъхэм якъашъу» зыфиIорэр илъэсыкIэ къыхагъу горэм къызэрэшIыгъагъэр. ГъучIыпсэ лъэшэу шIу елэгъух адыгэ лирическэ оредхэр, романс зэфэшъхьафхэр. Пианинэм къыдыригъалоэзэ, ежъ ыусыгъэ оредхэри ащ фэдэ пчыхьэхэхэхэм дахэу къытфилоштыгъэх. Къыхэхэгъэщы сIоигъу ГъучIыпсэ фольклорым ижанрэ зэфэшъхьафхэм шIулэгъуныгъэу афырилэмкIэ нэмыкIхэри зылышIэнхэ зэрильэкIыштыгъэри». ГъучIыпсэ ежъ ышъхьэкIэ Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлкъарым,

Къэрэщэ-Щэрджэсым, Хылушъо Шапсыгъэм, Краснодар краим адыгэхэр нахь зэхэугъоягъэу зышцызэурэ псэупIэхэм ащырекIокIыгъэ экспедициехэм ахэлэжъагъ. 1998-рэ илъэсым Тыркуем кIогъэ экспедицием ипэшагъ.

Ахэм адакIоу Шъхьаплъэкъо ГъучIыпсэ грузин литературэм и Институтэу Шота Руставели ыцIэ зыхьырым епхыгъэу диссертацием итхын щыфежъэ. 1988-рэ илъэсым И. В. Мегрелидзе инаучнэ Iэшъхэтетэу филологии шIэныгъэхэмкIэ кандидатыщIэр диссертационнэ IофшIагъэу «Адыгейская советская народная поэзия» зыфиIорэмкIэ къыгъэшъыпкъэжыгъ.

Ащ ыуж гуманитар ушэтынхэм апылэ Адыгэ республикэ институтэу КIэрэщэ Тембот ыцIэ зыхьырым научнэ IофышIэу аштагъ, Iоф щешIэ. Редакционнэ-къыдэгъэкIын отделым ипашэу (1993 — 1996-рэ илъэсхэр), IорыIуатэмкIэ отделым ипашэу (1996 — 1998-рэ илъэсхэм) щытыгъ, джыри Iоф ешIэ.

Мы илъэсхэм Шъхьаплъэкъо ГъучIыпсэ шIэныгъэ статья 20 фэдиэ ыгъыгъ, хиутыгъ.

1992-рэ илъэсым мэкъуогъум и 23 — 25-м Кавказыр зезыгъашIэхэрэм я Европейскэ куп-зэхэт ия VI-рэ Дунэе зэфэсэу къалэу МыекIуапэ шыкIуагъэм хэлэжъагъ, зэфэсым къышыгу-щылагъэхэм иялсатэхэр зышцызэхуэгъоэгъэ тхылъэу «Нарт эпо-сымрэ Кавказ бзэшIэныгъэмрэ» зыфиIорэм итхыгъи къыдэхьагъ. ГъучIыпсэ мы изы IофшIагъэ зыфэгъэхьыгъэр нарт оредхэр къызэралохэрэм, къэлэцIэ шъхьафэу оредыIохэм агъэфедэу ыгъэунэфыхэрэр, неперэ мафэхэм (я XX-рэ лIэшIэгъум иятIонэрэ ныкIо икIэух. — С. Т.) къэсыгъэ нарт оредхэр къызэралохэрэр ыкIи къызэрэрахьахьыгъэр арых.

IорыIуатэм иотдел илъэс зау-лэ хуэгъу зыдэлэжъэрэ том 14, тхылъ 25-рэ хурэ проектэу «Свод адыгского фольклора» зыфиIорэм ия 9-рэ томэу «Адыгэ тарихэ-лIыхужь оредхэр» зыфиIорэр къыдэгъэкIыным фигъэхьазырыгъ. Ащ дакIоу монографии ушэтынхэу «Адыгэ мэкъамэм ытамэхэр» (лъэпкъ

орэдыIохэм, музыкальнэ Iэм-псымэхэм къызыгъэлорэ музыкантхэм ятворчествэ фэгъэхьыгъ), «Адыгэм иикIыжъ лъагъо сыте-тэу...» (Тыркуем щыIэгъэ экспедицием къырахыгъэ материалхэр зылапсэм) адэлажъэ.

Редакционнэ-къыдэгъэкIын отделым ипашэу зышцызэжъэгъэ зэмаными гъэхьэгъэшIухэр ышIыгъэх. Непи ГъучIыпсэ IорыIуатэм игугъоин, цыф жъугъэхэм алыгъэлэсыгъэным, ушэ-тыгъэным, фольклорнэ-этнографическэ конференциехэр зэхэ-щэгъэнхэм чанэу ахэлажъэ, иIахышIу ахэшIыхэ.

Тыдэ зыщэлажъи, сыд фэдэ IэнатIэ зельгъи иIофшIэн ыгъэ-цэкIагъ, ригъэжъагъэр ныкIошIы ышIыгъэп, гъунэм нигъэсыгъ, зыхэт цыфхэм лъытэныгъэ къызфаригъэшIыгъ.

ГъучIыпсэ Iофэу ыгъэцэкIа-гъэхэм гъэхьагъэу ащишIыгъэхэм ялытыгъэу СССР-м, РСФСР-м, Краснодар краим, лъэпкъ гъэсэ-ныгъэм, шIэныгъэм, культурэм яведомствэхэм ящытху тхылъ-хэмкIэ бэрэ къыхагъэщыгъ, 2003-рэ илъэсым «КултурэмкIэ Адыгэ Республикэм изаслужен-нэ IофышIэ» зыфиIорэ щытху-цIэр, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытху тхылъ къыфагъэшъо-шагъэх.

ГъучIыпсэ неперэ гугъэплIэшIоу илэхэм ащыщ джэгуакIом иин-ститут зыкъегъэлэтыжыгъэныр. Ар зы. ЯтIонэрэмкIэ, нысэщэ джэгур хьарыр зыхьарым ишагу дэмыхыгъэныр, нысэтынэм имэ-хьани зыкъегъэлэтыжыгъэныр.

Мы мафэхэм ГъучIыпсэ ыныбжъ илъэс тIокIищэр пшIырэ хуэгъэ. Ащ елытыгъэу тыфэгъу-шIо ыкIи тыфэлъало псауныгъэ пытэ илэнэу, гухэлъышIоу илэхэр, пшэрылгъэу шIэныгъэм исыд фэдэрэ лъэныкъуи шызыфишIы-жыхэхэрэу къыдэхьунхэу.

ТХьАЛI Сусан.

Гуманитар ушэтынхэмкIэ Адыгэ республикэ институтэу КIэрэщэ Тембот ыцIэ зыхьырым IорыIуатэмкIэ иотдел инаучнэ IофышI.

Сурэтным итыр: Шъхьаплъэкъо ГъучIыпсэ.

ДЭРБЭ Тимур

Усэхэр

Льэпкыжъэу

Чышхъашъом тытет

Цыфыгу насыпкIэ зегъэшъокIы дунаим ыпсэ,
Ыгъэутэшъагъэу псышIум ошх хъярэу къещхъыжы.
НахъышIум шыгугъэу гухэлхэр зипкIыхэм игъашIэ
Лэжыгъэ бэгъагъэкIэ, псэ къэбзэ нэфкIэ къетэжы.

КъекIокIмэ тичIыгу, ошъогум къухъэу щесышъумэ,
Ильфыгъэхэр тэры, ау лъагъор тфэгъэунэфыгъэл.
А къухъэм тизыжымэ, хыорым тыхигъэкIухъэмэ,
Гъунапкъэ тфэхъуштыри тызнэсыжыштыри тшIэрэп.

Жьогъо пчъэгъэнчъмэ тадесэу, джау дунаим иогу
Тытришэна дышъэпсэу тыгъэхъажъухэм ягъогъу?
ШхъэкуцI пльыгъэу шIэныгъэр сыдигъуи зышIомэкIагъэм
ШIэжъ имыIэу къэнэштба, ащ пкIэ имыIэу зыхъужьрэм?

Нарт льэпкъэу тыштышъ, льэпкъыжъэу чышхъашъом тытетышъ,
КъыдгурэIо нахъышIоу шIушIагъэр зэрэбэгъоштыр,
Зэман чыжъэм итхыдэ шапхъэу тшIошIэ кIодыгъэшъ,
Хъужыштытэ тэ тшIошъ Тхъэ закъом тызэриухъумэштыр?

Бжыхъэ

Мары джыри къэсыгъ, къытфэкIуагъ хъакIэу бжыхъэр,
Къытфыхыгъ чэфынчъагъэм шыцэу зы Iахъ,
Ехыжъагъэу пкIэшъэжъхэр къэльэсхэшъ, хъоблашъхъэр
Гум шысшыгъэ сурэтэу нэм фэмыпльыхъ.

Зэлыштагъэх дышъашъом гъогубгъухэр, мэз чIэгъхэр,
Мэфэгум иогуи ит тыгъэр ерагъ.
Къобэ-бжъэбэ чыгыжъхэр, лыжымэ ялэгъухэр
МэпхъэнкIэхых, пшъыгъашъор къатеожыгъ.

ЗетIэкIыжы дунаим, пкIыжыгъахэ чIыгушъхъэр,
ГукIэгъунчъэ-теплъаджэ хъужыгъэм ар фэд.
Iэсэжърэп жьы чыIэр, еушIэныжы мэкъушъхъэр.
ТIэкIу тешIэжымэ, мэкъу хъандзор зэщиутышт.

КъэIужьрэп бзыу макъэ, бзыухэр чыIэм шыштыгъэх,
Пэуцунхэу гомыIум хэкIыпIэ фагъот.
Зэлыштагъ чылэр Iугъом, мэшIо тэпхэр пхъэпхъагъэх,
Агъэстынхэм хэкIыжъхэр джы непэ иуахът.

КъакIо, бжыхъэр, къеблагъ, тыожагъ тэ гъэмафэм!
Мэфэ жьоркъым тыхэтэу тыгум уилыгъ,
Удгъотыгъэшъ, тежэн, джы нэгугъэу кIымафэм,
Джауштыгъэу гъашIэр кIотэн, икIоу ар зэхэтшIагъ.

Ны зимыIэу чышхъхэм къытенагъэр
Шъофым ит чыгъ закъом фэсэгъадэ.
Ны шIульэгъур икIоу зымышIагъэр
Пщагъом хэт, ащ инасып хэкIуадэ.

Сыдым ащ фишIэна ушъый макъэр,
Хэт ным фэдэу ыгур къыогъун?
Сыдым къыритына гугъэ закъор,
Хэт гъэхъагъэу иIэр къыльтэгъун?

Орба, ныр, тынчынчъэу, гумэкIылэу
Зисабый гъогу тетфэ зэготтрэр,
Орба зидыухъэ Iупэм Iулъэу,
Псаоу къэкIожынынэу Тхъэм фелъэIурэр.

Лпы ухъугъэу, шхъацри устхъогъахэу
Ущэрэт, ным игукIэгъу уфай.
Чым утетми, лъагъор хэпхыгъахэу
Ным ыпашхъэ уитмэ, усабый...

Нартыжымэ ячIыгу Iугъончъэу зышхъхурэ зэманым
Къышхъух сабийхэр гуфабэр дунаим пагъохзэ,
Чыналгъэр джэнэгъу, ар Алахъэм ыльэгъоу зыштыт
Шытхъагъэх боу цыфхэр насыпыр хыопсэу афэхъузэ...

Тикъушхъхэмэ къячъэхых нэпсхэр,
Псыкъефэххэу,
Псы тIокIопсхэр аутхэу,
Лъынтфэм фэдэу чым шызэбгырычъхэу,
Мачъэх,
Мачъэх къэмыуцухэу!
Хышхоу льэпкъыр зыхэкIодагъэм
Хэлъэдэжъхэу!

Хэт зэхышIэна,
Хъадагъэу тэ тызхэтыгъэр,
Дунэе хъадагъэу
Тикъушхъхэр зышхъхатыгъэр?
Хэт ыгу нэсына,
Лъэпкъым ыпсэ зэрэхахыгъэр,
Емыблахэхэу
Игъонэмыс зэрашIыгъэр?

Къое-чаемэ адэкIодэжъхэу
Джыри бэрэ гъыштых тикъушхъхэр,
Джыри бэрэ кIыжыштытхэшъ шъобжхэр,
Къячъэхыштытхэнэгумэ нэпсхэр,
Псыкъефэххэу...

Цыфыгу пчъагъэ еукъэбзы

Осыр къесы фыжыбзэу
Шум, дэхагъэм яшэсэу,
Цыфыгу пчъагъэ ыукъэбзэу,
Игухэлхэри къабзэу
Мамыр гъуазэу
Къытфэсэу...

Къесы,
Къесы пхъэпхъэхзэ,
Чым ышхъашъо ыуфыжъзэ.
ЛъегъэкIуатэ тигъашIэ
КъытшIуигъэшIэу насыпыр
Инэфынэ шыщ Iахъу.

МакIэу,
Шъабэу ар къесы,
Ныожъ Iульхъэуи зешIы,
ЧыIэрымэр къыпехми,
Сэлам фабэр къытехы.

Егъэбылгы ичъыIэ
Гъунэ иIэп ащ ычIэ,
ГучIэм нэсэу зещыIэ
Къыгъотыгъэшъ ипщыпIэ.

Уджэшъугъэ чыгыжъхэр
ТыжыныпскIэ сэигъэх,
Мэз кIэхъу гъунэм ынэзхэр
Ос нэгугъэ ушъагъэх,
Хыпрахышъэх джы шъофхэр,
Тхыпхъэ хъугъэх тыхъоухэр,

Осэу къесрэр фыжыбзэшъ,
Цыфыгу пчъагъэ еукъэбзышъ...

ТикIэлэегъаджэ тыфэраз

УблэпIэ классхэм уисабый ащезы-
гъаджэрэм, ар шыIакIэм хэзыштырэм мэ-
хъанэшхо иI. Ар цыф зафэу, гукIэгъу-
шIэу, цыф Iуш зыхъукIэ, сабийхэмкIи,
ны-тыхэмкIи насыпыгъ.

Тэ, Бжъэдыгъухъэблэ еджапIэм ия
3-рэ класс щеджэхэрэм янэ-ятэхэмкIэ,
лэзшэу тыфэраз тикIэлэегъаджэу Iэ-
шъынэ Дариет. Ар тикIэлэцIыкIухэм
шIу альэгъу, ренэу фээзых, арышъ,
лэзшэу фэчэфхэу еджапIэм макIох. Ащ
пае тыгукIэ тырэхъат, кIэлэегъаджэм
ыналэ къызэратыштытм тицыхъэ тель.

Дариет икIасс зэгурьIожъэу шыт.
Сабыйхэр ащ тетэу шIу зэрэлэгъухэу
пIугъэнхэмкIэ кIэлэегъаджэм зэхыш-
рэ Iофтхъабзэхэм яшIуагъэ къэкIо. Ащ
фэдэу гъэшIэгъонэу кIуагъэх ным, тхы-
лым и Мафэ афэгъэхыгъэхэр. Ана-
хъэу сабийхэр зэпэлагъэ зышыхэрэр
ахэр къызыхъугъэ мафэхэр зэгъусэхэу
зэрэхагъэунэфыкIыхэрэр ары. КIэлэ-
цIыкIухэм тхылыр шIу альэгъоу, ащ
фэцагъэхэу пIугъэнхэмкIэ кIэлэегъа-
джэм IэпыIэгъу къыфэху тхылъеджа-
пIэм иIофышIэу Онэунэкъо Саныет.
Мыхэр зэгъусэхэу тхылъеджапIэм
Iофтхъэбзэ зэфэшхъафхэр шызэхашъ.
Тисабыйхэм якIэлэегъаджэ тыфэраз.

*Бжъэдыгъухъэблэ
еджапIэм ия 3-рэ класс
щеджэхэрэм янэ-ятэхэр.*

Сомэ мин 47-м ехъу исабыйхэм аритыжыгъ

Хыкум приставхэм яфедеральнэ къу-
лыкIу и ГъэIорышIапIэу Адыгэ Респуб-
ликэм шыIэм и Мыекъопэ къэлэ отдел
икъулыкIушIэ сабийпIупкIэм ыльэны-
къокIэ чыIфэ зытель хульфыгъэу тикIэлэ
шхъаIэ шыпсэурэм мы мафэхэм
зылуигъэклагъ ыкIи изекIуакIэ зэрэмы-
тэрэзыр гуригъэIуагъ.

Мы хульфыгъэм исабыйхэр ыпIун-
хэмкIэ фитыныгъэр къэралыгъом Iихыгъ,
ау хыкумым унашъоу ышIыгъэм диштэу
мазэ къэс ахэр зэрэпсэуштытхэ ахышэр
афитIупшын фэягъэ. Илъэси 10 зыныбж
ишъэожьыерэ илъэси 9 зыныбж ипшъэ-
пшъэжыерэ еджэпIэ-интернатым чIэсых, ащ
шанIух.

Мэзэ пчъагъэм хульфыгъэм тыди Iоф
щишIагъэл, исабыйхэм алиментхэр ари-
тыгъэхэп. Ащ къыхэкIыкIэ чыIфэр сомэ
мин 47-м ехъугъ.

Хыкум приставыр чыIфэ зытель
хульфыгъэм сыхъатитIо дэгущылагъ, ип-
шъэрылхэр ыгъэцIэкIэнхэу къеджагъ,
уголовнэ пшъэдэкIыжы ыхын зэрилъэ-
кIыштыр, джащ фэдэу иавтомобиль ыгъэ-
федэн зэрэфимытым епхыгъэ унашъо
зэрэщыIэр ыгу къыгъэкIыжыгъэх.

ЗэдэгущыIэгъум ишIуагъэ къэкIуагъ.
ЯтIонэрэ мафэм хульфыгъэр хыкум
приставым дэжэ джыри зэ къэкIуагъ,
исабыйхэм аритын фэегъэ ахышэр экIэ

ХЫКУМ ПРИСТАВХЭМ КЪАТЫ

къыпщыныжыгъ, ащ дакIоу IофшIапIэ
зэрэлухагъэр къэзыушыхъатырэ тхылъ
къыхыгъ. Хульфыгъэм къызэриIуагъэм-
кIэ, организации горэм водителэу аштагъ
ыкIи исабыйхэм аритын фэе ахышэр
илъжапкIэ хаубытыкIыным фэшI ащ ибух-
галтерие документхэр къагъэхыххэзэ
ашIынэу къариIуагъ.

КъыкIэлыкIорэ мафэм ятэ къафитIуп-
щыгъэ ахышэр сабийхэм ясчэтхэм къа-
рыхъагъ.

Сымэджэщым шышIуатыгъугъ

Мыекъуапэ исымэджэщ горэм ипала-
тэ бзылфыгъытIу здылгыгъ. НэбгыритIур
зэдэгущыIэхэзэ зым зэрэщыгъушшэрэм
фэшI ипластиковэ карточкэ ипин-код тхъа-
пэм тетхагъэу зэриIыгъыр къыIуагъ. Па-
латэм илхэр зыхэчъыехэ нэуж адрэ
бзылфыгъэр къэтэджи, игъунэгъоу шы-
лым икарточкэ шIуитыгъугъ ыкIи нэу-
жым ащ илгыгъэ сомэ мин 50-р рихыгъ.

Джырэ уахътэ мы Iофыр хыкум при-
ставхэм зэхафы, тыгъогъэ бзылфыгъэм
имыльку ыгъэфедэн фимытэу унашъо
щыI. Карточкэм рихыгъэ ахышэр джы-
рэблагъэ бзылфыгъэм зыримытыжыкIэ,
бздэжашIэм имыльку ащэшт, ащ кIэкIырэ
ахышэр зэтыгъуагъэм ратыжыштыт.

Чыфэу тельыр къыпщыныжыгъ

Тиреспубликэ шыпсэурэ хульфыгъэу

хъакъулахъхэм альэныкъокIэ сомэ 32 780-рэ
чыIфэ зытелыгъэм хэбзыхъухагъэр
зэримыгъэцакIэрэм къыхэкIыкIэ Iоф къы-
пагъэтэдэжэагъ. Хыкум приставыр
пчъагъэрэ мыщ дэжэ къэкIуагъ, имыльку
ыгъэфедэн зэрэфимытым епхыгъэ унашъо
ышIыгъ. ЧыIфэ зытелыгъым иунэ итыгъэ
техникэр, мебелир, нэмыкIхэри ыгъэфе-
дэнхэ фимытхэу унашъо ашIыгъ. Ау ащи
хульфыгъэр ыгъэгумэкIыгъэл.

Ыгъэфедэн фимыт мылькур унэм зэ-
рэрэащыштыр ыкIи зэрэащыштыр хуль-
фыгъэм зыралом, тIэкIу нахъ къыгъэцтагъ
ыкIи охътабэ тыримыгъашIэу чыIфэу
телыгъэр экIэри къыпщыныжыгъ.

Автомобилым ыуасэ къаритыжыгъ

Кошхъэблэ районым шыпсэурэ хуль-
фыгъэм автомобиль ышцэфын зэхъум
чыIфэ зытырэ банкым зыфигъэзагъ ыкIи
ащ ишIуагъэкIэ ар зэригъэгъотыгъ. Апэрэ
мазэхэм къытефэрэр шIокI имыIэу
ыгъэцIэклагъ, банкым ригъэхъажынын фэе
ахышэр экIигъэкIожыгъ. Ау охътэ тIэкIу
зытешIэм, ипшъэрылхэр ымыгъэцакIэхэу
ригъэжъагъ. Банкым ригъэжынын фэе ахы-
шэр сомэ мини 194,5-м ехъугъ.

Хэбзыхъухагъэр зымыгъэцакIэкIэ Iоф
къызэрэфыгъэIуахыштыр хыкум пристав-
хэм къызыгурагъэIо нэужыр ары ныIэп
хульфыгъэм ичыIфэ къызипщыныжы-
гъэр.

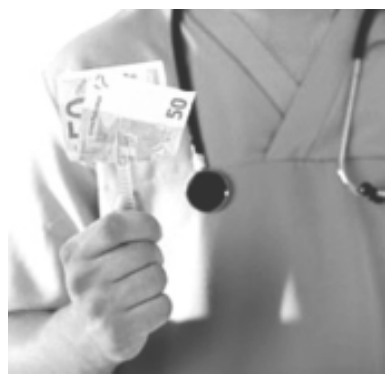
*Зыгъэхъазырыгъэр
ТХЪАРКЪОХЪО Адам.*

ШэпхъакIэхэм кIуачIэ яIэ хьугъэ

ЗыфатIохэрэр 2012-рэ илэс-ым ичъэпыогъу мазэ Урысые Федерацием и Правительствэ ыухэсыгъэ шапхъэхэу ыпкIэ хэлъу цIыфхэм афагъэцIэнэу щыт медицинэ фэло-фашIэхэм афэгъэхьыгъэр ары. Ахэм ягу-гъу къашиIу кызырагъэжъа-гъэм кышыублагъэу джы кызынэсыгъэм тыдэки аща-тегушыIэх, нэбгырэ пэпчъ а шапхъэхэр кынынэсынхэу, зэ-хашIэнхэу шытышгъ. ЕтIани бэмэ ашIошгъ мыхъурэр ыпкIэ хэмьлгъу цIыфхэм афагъэцI-кIэнэу щыт медицинэ фэло-фашIэхэмрэр ыпкIэ зыфэгъынэу щытхэмрэр зэхэугуфыкIыгъэу шытыныр ыкIи медицинэ уч-реждениехэм сымаджэхэм яахыгъу «кыащекIокIырэр» зы-фэдизыр, ар ахэм атынэу зы-кIэхьугъэр гъэунэфыгъэ хьуныр ары. ЕтIани сьд паче тыушгъ-фын, тырагъэсагъэба ыпкIэ хэлмэ, нахь дэгъоу кыпфы-щытынхэм, нахь тэрэзэу кыю-Iээнхэм, анаIэ нахь кыпты-рагъэтынэм? Совет хабзэм илэхъан псауныгъэр къэухъ-мэгъэным икъулыкъу зыте-тыгъэм кыфэдгъэзжыын амал зэрэщымыIэр непэ пстэуми къагурыIуагъ. ШIуагъэу ащ хэ-лгыгъэр зэрэдунаеу шыагъэ-унэфыкIыщтыгъэми, лэхъа-ным ар «диштэжырэп». Джы медицинэ учреждениехэм «къагъэхъэн», залыгъыжын фаеу хьугъэ. ЗэкIэми непэ ахь-щэр ары апэ рагъэшгъырэр.

Арэу щыт нахь мышIэми, ыпкIэ хэмьлгъу цIыфхэм ме-дицинэ фэло-фашIэхэр ягъэгъ-тыгъэнхэмкIэ къэралыгъом пшъэрылгъэу зыфигъэуцужы-гъэхэр («Программа госгара-нтий» зыфилорэр) зыми щигъэ-

зыягъэп. ШэпхъакIэхэм анахь шхъаIэу къахэгъэщыгъэн фа-ер ыпкIэ зыхэмьлгъу медицинэ фэло-фашIэхэр ыпкIэ зыхэлъ-хэмкIэ зэблахъун хэти зэрэфи-мыгъыр ары. Ащ кыкIыгъэр, гушылэм паче, сымаджэм узэу иIэм кыхэкIэу УЗИ-аппара-тымкIэ еплъынхэу щытмэ, шIокI зымыIэ медицинэ стра-хованием (ОМС-м) иполискIэ ыпкIэ хэмьлгъу ар ыкIунэу щыт, муниципальнэ поликлини-кэм илофышIэхэр фитхэп ыпкIэ хэлъу ар сымаджэм ышIы-ным фашIэныр. Ары пакIошгъ, ыпкIэ хэлъу цIыфым медицинэ фэло-фашIэ горэ фагъэцIэн зэралъэкIыщтым учреждением илофышIэхэм ар шагъэгъозэ-ным ыпкIэ ыпкIэ хэмьлгъу ащ фашIэн алъэкIыштхэр зы-фэдэхэр кыфалотэнхэ, ахэр зэрэзетекIыныхэу зэрэхъурэр гурагъэлон фае. Нахь кIэкIэу къэпIон хъумэ, поликлиникэхэм, сымэджэхэм, медицинэ уч-реждениеу цIыфхэм яфэло-фашIэхэр зыгъэцIакIэхэрэм хэушгъафыкIыгъэ стендхэр яIэнхэ фае ыпкIэ хэлъу ыкIи хэмьлгъу мыхэм зэшIуахырэ фэло-фашIэхэр зыфэдэхэр, уахъ-тэу ахэм акъудырэр зыфэди-

зыр кышыгъэцIэгъуагъэу. Ащ кыпкырыкIыхэзэ, нэбгырэ пэпчъ ежъ-ежырэу кыыхы-щыт полискIэ ыпкIэ хэмьлгъу кызырэгъэIэзэштхэмэ е нахь амалышIоу щыIэхэр кызыфи-гъэфедэхэзэ ыпкIэ хэлъу Iээн Iофтхъабзэхэр кызыдызэра-ригъэхъаштмэ.

ШэпхъакIэхэр дэгъоу зэзы-гъэшIагъэхэм, зэхэзыфыгъэхэм ащыщхэм кыхагъэщы хэбзэ-гъэуцугъэу щыIэхэм адимы-штэхэрэр, ары пакIошгъ, щы-зыгъэзыерэ чIыпIэхэр ахэм (шэпхъакIэхэм) ахэтхэу. Гушы-Iэм паче, псауныгъэр къэухъ-мэгъэным икъулыкъу гъэкIэ-жыгъэным тызыхъэм, хэ-бзэгъэуцугъэу тищылэныгъэ кыхэхъагъэм кышцIоу цIы-фым врачэу кьелэзэнэу зыфа-ер ыпкIэ хэмьлгъу кыыхынын фитгъу. ШэпхъакIэхэм кызыра-гъэнафэрэмкIэ, врачэу узыфа-ер кыхэхъыным фэшI ыпкIэ птын фае. ЕтIани цIыфхэр зы-гъэгумэкIыхэрэм ащыщ сы-мэджэхым чIэгъолхъанхэм

фэшI чэзыум хэтхэм («плано-вая госпитализация» зыфа-Iорэр), поликлиникэхэм ащытэ-жъэрэ врачэу чIыпIэ гъэнэ-фагъэм щыпсэхурэр зэпхы-гъэхэм (участковэхэм) адэжъ кьекIоллагъэхэм ахьщэ зыгы-хэрэр апэ рагъэшгъынхэ зэра-лэкIыщтыр, медицинэ учре-ждением «ахьщэ кызырэгъэ-

цIыфхэм ыпкIэ зыфатын фэе медицинэ фэло-фэшIэ шхъа-Iэхэм ащыщхэм.

Пстэуми апэу къэтIон: «гурыт шапхъэхэм ашIокIэу медицинэ IэныIэгъу бгъоты-нэу, «комфортным» уфаемэ, ахьщэ птыщт.

Ахьщэ птыщт пцIэ-плъэ-кыуацIэ амыгъэунэфэу (ано-нимнэу) медицинэ IэныIэгъу уагъэгъоты пшIоигъомэ.

КыюIэхэрэ врачым уимы-гъэкIуагъэу (направление кыуимытыгъэу), ор-орэу зыбгъэуплэкIу е нэмыкI ме-дицинэ Iофыгъо горэхэр кыб-дызэрэхэ пшIоигъомэ, ахэм апкIэ птыщт.

Уиуз елгытыгъэу уиза-кыоу (е гъусэ уиIэу) палатэ шхъаф уилгыныр имыщы-кIагъэу, ау ащ фэдэ кыуа-тынэу уфаемэ (ахэр а уахъ-тэм IэапIэм иIэхэмэ ары) ащи ыпкIэ птыщт.

Илгъэси 4-м ехъу зыныбжъ кIэлэцIыкIу сымаджэм (ууз елгытыгъэу) ныр кIыгъоу сымэджэщым чIэгъынэу цы-мытэу, ау ащ фэдэ амал щыIэмэ, ыпкIэ ытынышгъ, палатэ хэхыгъэм игъолхъан ылэкIыщт.

Мы шэпхъакIэхэм атетэу щылэ мазэм кышцегъэжъагъэу Iоф ашIэшт Урысыем ит Iэа-пIэхэм зэкIэми. Тэ тиреспуб-ликэ ахэм атэхьэгъэ-атемыхъа-гъэм Адыгэ Республикэм пса-уныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ тызщыкIэуп-чIэм, юристэу ащ шылэжъэрэ Жэнэ Алыи кытыIуагъ шэп-хъакIэхэм атэхъанхэм епхыгъэ Iофыгъоым язэшIохын тиме-дицинэ учреждениехэм зы-зэрэфагъэхъазырырэр. Арышгъ, зэхъокIыныгъэхэм тафэхъа-зырын фае. ЗыгорэкIэ шъуифи-тыныгъэхэр аукауагъэхэу хъу-мэ, медицинэ полисыр кы-шъозытыгъэ страховой компа-нией, Росздравнадзорым и ГъэlorышIапIэу АР-м щыIэм е шIокI зымыIэ медицинэ страхованимкIэ Фондым за-фэжъугъэзэн щыульэкIыщт.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

АшIагъэм хагъэхъошт

НыбжыкIэхэм щылэныгъэм чIыпIэ тэрэз шагъотыныр, лэ-кIэу яIэр икыоу къагъэлэгъо-ныр бэкIэ елгытыгъэ зэрапыл-хэм, анаIэ зэрэтырадзэрэм. Ахэм анахъэу Iоф адэзышI-рэмэ ащыщ Адыгэ Республи-кэм ныбжыкIэ IофхэмкIэ и Комитет. Ащ ипашэу Къэрэтэ-бэнэ Мыхъамодэ гушылэгъу тыфэхъугъ, илгъэсэу икIыгъэм зэфэхьысыжъ кыфедгъэ-шыгъ.

— Мыхъамод, 2012-рэ илгъэсым уфызэплэ-кIыжмэ, сыда анахъэу Комитетым ыналэ зыты-ригъэтыгъэр, сыда кы-жъудэхъугъэр?

— Сэнаушгъэ зыхэлъ ныб-жыкIэхэр ыпкIэ лыгъэкIо-тэгъэнхэр, шэн дэихэм апы-щагъэ мыхъунхэм, кызыщы-хъугъэхэ къэралыгъор шIу алъэгъоу пIугъэнхэм, дзэ къу-лыкъум фэгъэхъазырыгъэнхэм, нэмыкIэхэм афэгъэхьыгъэ Iоф-тхъабзэхэр зэхэтщагъэх. Хэхэс адыгэхэр республикэм апэрэу къедгъэблэгъагъэх. Тхьэмэ-

фитIум кыкIокI ахэр тыхъэ-кIагъэх. Районхэр къядгъэкIу-хъагъэх, чIыпIэ дахэхэр ядгъэ-лэгъугъэх, цIыфхэм нэлуасэ афэтшIыгъэх. ТиIофшIэгъухэу районхэм ащылэхэр япшъэ-рылхэм анэмыкIэу типпрограм-мэхэм язэхэгъэуцон, язэхэщэн кыхэхдгъэлэгъагъэх. Къоджэ-дэс ныбжыкIэхэм ашIогъэ-шIэгъоныщт зэхэхъэхэр зэра-щыкIагъэхэр район тхъаматэ-хэм агурьтэгъало. Ахэм анэ-мыкIэу, и Интернет-сайт зэпыу имыIэу Iоф едгъэшIагъ. Къэ-бархэр, лэныкыоу зэфэшгъаф-хэмкIэ гъэхъагъэхэр зышIыгъэ ныбжыкIэхэр, Адыгеим фэ-гъэхьыгъэ техыгъэхэр, нэмыкI-хэр ащ кытэгъахъэх.

— НыбжыкIэхэр зэфэ-дэхэп. Щылэныгъэм зы-кышызымыгъотыгъэхэр шэн дэихэм апыщагъэхэ мыхъунхэм паче сыда Iо-фэу шъушIэрэр?

— Наркоманием, тутын-ешъоным апэуцужыгъэнымкIэ программэ игъэкIотыгъэ тиI. НыбжыкIэхэм ренэу гушы-

Iэгъу уафэхъун фай. Шэн дэй-хэм шIуагъэ кызырапымы-хыщтыр къагурымыIозэ пы-щагъэ мэхъух. Унагъоми къэ-ралыгъоми яягъэ рагъэкIы.

— 2013-рэ илгъэсым по-литикэм, спортым, со-циальнэ Iофыгъохэм афэгъэхьыгъэу Адыгеим ныбжыкIэхэм сыда къажэрэр?

— Къыхъэгъэ илгъэсым гу-къэкIыбэ тиI, Iофтхъэбзэ зэфэ-шхъафхэр дгъэхъазырыгъэх. Ахэр зэкIэ ныбжыкIэхэм яхэ-гъэгъу, ялгъэпкъ шIу алъэгъуным, апэкIэ плъэхэзэ нахь дэгъум фэкIонхэм фэlorышIэштых. Iофэу тшIэрэм шIуагъэ къеты-мэ, зэхэхъэхэм къащылгъэ-гъошт. Общественнэ организа-циехэм, къэбарлыгъэгъэс амал-хэм Iоф адэтшIэшт. Адыгеим иполитикэ ныбжыкIэхэм зэ-рялгытыгъэр къагурыдгъало тшIоигъу. Тикъэралыгъэ иполи-тическэ системэ агъэлпсы зы-хъукIэ, лэпкъэу, республикэу тызыщыщым ацIэкIэ тигушылэ ахэтлгъахъун фае. Арышгъ,

ныбжыкIэхэр ащ фэдэ зэхэ-хъэхэм чанэу ахэдгъэлэгъэнхэ гухэлъ тиI. БлэкIыгъэ илгъэсым елгытыгъэмэ мыгъэ ныб-жыкIэ политикэм ахьщэу те-лгытэгъэщтым кыхагъэхъо-нэу, зэхэтшэнэу итхъухъагъэхэр зэкIэ дгъэцIэкIэшъунхэу тэгугъэ.

— ИлгъэсыкIэу кыхъа-гъэмкIэ ныбжыкIэхэм сыда къяпIомэ пшIои-гъор?

— НыбжыкIэм шIоигъоны-гъэ иIэмэ, зэкIэ кыдэхъушт. АщкIэ къэралыгъом амалхэр къареты. ЯныбжыкIэгъу бла-

мыгъэкIыныу, яамалхэр икыу фэдизэу кызыфагъэфедэнхэу сафэлъало. Республикэм ищы-Iэныгъэ нахь ыгъэгумэкIыны-хэу, зекIокIэ-шIыкIэ дахэхэр къахэфэнхэу, апэкIэ рагъэхъоу, псауныгъэ пытэ яIэу щылэнхэу афэсIо.

— Тхъауегъэпсэу, Мы-хъамод. Ори илгъэсыкIэм уигухэлхэр кыбдэхъу-нэу пфэтIо!

ШХОНЧЫБЭШIЭ Рузан. Сурэтым итыр: Къэрэтэбэ-нэ Мыхъамодэ ныбжы-кIэхэм ахэт.

Къэралыгъом сомэ миллион 42-м ехъуклэ етыгъуагъ

Мыекъопэ къэлэ хыкумым пшъэдэкъыжъу ыхьырэмклэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «Время»зыфиорэм игенеральнэ пашэу КлыкI Исмахил Хысэ ыкыом федеральнэ, республикэ бюджетхэм ямылкъу ытыгъуагъу ылъытагъ. Республикэм ипънджышI завод анахь иным ипашэ бюджет ахьщэу сомэ миллион 42-м ехъу иджыбэ зэрэрильхьагъэр нафэ къэхъугъ.

Предпринимательым изэкъодзэн Иофклэ Изубытыплэ кызыфишылгъэр 2008 — 2012-рэ илъэсхэм мэкъу-мэщым хэхъоныгъэ егъэшылгъэным телъытэгъэ къэралыгъо программэр ары. Ащ тетэу пьндж къэзыхьыжхэрэм чыфэу кыратыхэрэм атехьорэ процентхэм атефэгъэ ахьщэм щыщ къафырагъэгъэзжыщтыгъ.

Мы юридическэ лицэр республикэм пьнджыр кышчы-хыжыгъэным ыкIи шылуагъэ-кыгъэным бюж итыгъ. КлыкIым цыфхэр ыгъэплъэхъуэхэ, Иэнагъэу ылыгыр къызфигъэфедзэ, бюджет мылкъоу сомэ миллион 42-рэ мин 587-рэ 196-рэ ытыгъугъ, — кылуагъ КлыкIым Иоф зэхэзыфыгъэ Аульэ Шумафэ.

2007-рэ илъэсым Урысыем

именеджер анахь дэгъоу алъытэгъэгъэ КлыкI Исмахилэ илъэситф зытешIэклэ республикэм игъэпцIэклэ шъхьалэу хъуныр хэти ышъхьэ кыхьэщтыгъэп.

ООО-у «Время» зыфиорэм Иоф зишIэрэ илъэс 16-м кыкIоцI ипроизводственнэ кIуачIэхэм ахигъэхъон ылъэкIыгъагъ. Республикэм имызакъоу, хэгъэгуми, IэкIыб къэралыгъоохэм япредприятиешохэм зэхэзыныгъэхэр ащ адишIыщтыгъэх. Адыгеим кышхьахыжырэ пьнджыр хэгъэгум ыкIи IэкIыб къэралыгъоохэм ячIыплэ зэфэшъхьафхэм алэклагъахьэщтыгъ. Продукцием осэ дэгъу кыфа-шIыщтыгъ, еж пашэм ИофшIэни ыгъэразыщтыгъэх. Адыгеим мэкъу-мэщымкIэ и Министерствэ ащ цыхьэ кыфишIыщтыгъ, предпринимательым мы министерствэр икIуапIэу щытыгъ. Ицыхьэ кызэрэтелыгъэм епхыгъэу Сбербанкым компанием чыфэхэр кыритыщтыгъэх. Пшъэдэкъыжъу ыхьырэмклэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «Время» зыфиорэм сомэ миллиардрэ миллиони 100-рэ хъурэ чыфи 5 къалехы.

ООО-у «Время» зыфиорэм

сырьем е товарым якъэщэфынкIэ унэ предприниматель зэфэшъхьафхэм зэхэзыныгъэхэр адишIыщтыгъэх. Ащ фэдэ зэхэзыныгъэ адашIы зыхъуклэ агурагъалоштыгъ компанием мылкъумкIэ Иофхэр кызыдэхьэклэ е планхэм зэхъокIыныгъэ зафэхъукIэ банкым къалэкингъэхъэгъэ ахьщэр компанием фагъэкIожьын зэрэфаер. Зэхэзыныгъэ адашIэу, товарым тефэшт ахьщэр кызатIупщыкIэ, ащ лъыпытэу КлыкIым предпринимательым макъэ ригъэлущтыгъ планхэр зэрэхъокIыгъэхэмкIэ ыкIи товарыр зэрямыщыкIэгъэжымыкIэ. Предпринимательым ахьщэр ООО-у «Время» зыфиорэм Iэкингъэхъахьыщтыгъ. Ахьщэр кызэрэатIупщыгъэр ыкIи зэрагъэфагъэр зыщыхэгъэуныфкIыгъэ документхэр еж КлыкIым кыфанэщтыгъэх. А документхэр ылыгъхэу ООО-у «Время» зыфиорэм ипашэ субсидиэхэр кыратыным пае Адыгэ Республикэм мэкъу-мэщымкIэ и Министерствэ зыфигъазэщтыгъ. Джащ тетэу 2009-рэ илъэсым Ионыгъом кышхьэгъэжыгъэу 2011-рэ илъэсым гъэтхэпэм нэс КлыкI Исмахилэ къэралыгъом имылкъу кызылэкингъэхъагъ.

Унэ предпринимательхэр бзэджэшIагъэм хэщагъэхэу хыкумым ыгъэуныфын ылъэкIыгъэп, ахэр шыхъатэу клоштыгъэх.

Урысыем и ФСБ АдыгеимкIэ и Следственнэ отдел 2011-рэ илъэсым гъэтхэпэм КлыкI Исмахилэ фэгъэхыгъэ уголовнэ Иоф кызылэуихыгъ, ау апэрэ зэхэсыгъор зилагъэр 2012-рэ илъэсым имэзай нылэп. Унэ предпринимательым имысагъэ къаушыхъатыным фэшI ФСБ-мрэ прокуратурэмрэ ялофышIэхэм бэ зэшIуахын фаеу хъугъэ. Ар зэрагъэмысэрэмкIэ клэух зэфэхысыжхэм том 17 аубытыгъ, мы Иофым хыкумым мэээ 11-рэ шыхэплъагъэх.

2012-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 25-м хыкумым иунашъо цыфхэр нэлъасэ фашIыгъэх. Сыхъати 7-рэ хыкумышIыр а унашъом къеджагъ. Ащ диштэу ООО-у «Время» зыфиорэм игенеральнэ пашэу ыкIи изэхэщаклоу щыт КлыкI Исмахилэ «2009-рэ илъэсым Ионыгъом и 3-м кышыублагъэу 2011-рэ илъэсым гъэтхэпэм и 23-м нэс Иэнагъэу ылыгыгъэр кызыфигъэфедзэ, цыфхэр ыгъапцIэхэзэ Урысые Федерацием ифедеральнэ бюджет щыщэу сомэ миллион 41-рэ мин 778-рэ 648-рэ, Адыгэ Республикэм ибюджет щыщэу сомэ мин 808-рэ 548-рэ ытыгъугъ. ПстэумкIи ащ ытыгъу-

гъэр зэрэхъурэр сомэ миллион 42-рэ мин 587-рэ 196-рэ».

Джы КлыкI Исмахилэ ащ фэдиз ахьщэ къэралыгъом кыфыригъэгъэзжынын фае. Ащ нэмыкIэу тазырэу сомэ мин 700 предпринимательым тыралъхъагъ ыкIи илъэси 4-кIэ агъэтIысынэу унашъо ашыгъ. КлыкI Исмахилэ имысагъэ еуцолэжыгъ. Ау пхъэшащэу кыдзэкIуагъэхэу ылъыти, Адыгеим и Апшъэрэ хыкумджыри Иофым шыхэплъэжынын хэу зыфигъэзагъ. Хыкумым Иофыр щызэхъафызэ, КлыкIым къэралыгъом ичIыфэу кытефагъэм щыщэу сомэ мини 177-р зытыригъэкIыжыгъ. Апшъэрэ хыкумыр ащ Иоф зыхэплъэрэ нэуж ООО-у «Время» зыфиорэм игенеральнэ пашэу щытыгъэм пщыныжъу тыралъхъагъэр зэблахъушIтмэ уахъгэм кыгъэлъэгъошт.

Адыгэ Республикэм мэкъу-мэщымкIэ и Министерствэ агъэпцIэным егуцэфэгъахэп, республикэмкIэ ар апэрэ хъугъэ-шIагъ. А министерствэм документэу кырахышIэхэрэм яшъыпкъагъэ ыушIэкIунэуи фитыныгъэ илэп. ФСБ-м ИофышIэхэр мыхъугъэемэ, къэралыгъом джыри миллион пчъагъэу шIокIодыщтыгъэр къэшIэгъоагъ.

(Тикорр.).

ЗАКОНЫКIЭМ ФЭГЪЭХЫГЪ

Хэта ибэхэр зыплъущтхэр?

Хэти мы Иофым еплъыкIэ шъхьаф фыриIэн фит. Ау цыфыр сыд фэдэрэ хэгъэгум щэпсэуми, нэмыкI цыф (анахэу сабий, ибэ) Iэклэкладагъэмэ, пшъэдэкIыжъ зыщырамыгъэхьэрэ къэралыгъо щылэп. Америкэр пштэми, зыныбж имыкыгъэ сабийхэм хьэклэ-къокIагъэклэ адзэкIохэрэм яфэшъуашэ арагъэгъоты. Ау Урысыем кышчыхъугъэхэу аштагъэхэм мыхъо-мышIагъэклэ адэпсэхэмэ яхыкум хэбзэнчъэу мээкIо.

Ваня Скоробогатовым ышъхьэ зэгъаути зэлэм, ар зыплъущтыгъэ зэшъхьэгъусэхэм лажъэ ямылэу алуи, мээ 10-рэ къалыгыхи, къатIупщыжыгъэх. Сабыеу зыныбж илъэсым ехъугъэ къодыагъэм еж-ежырэу зиукIыжыгъэу пхырагъэкIыгъ.

Илъэсибл зыныбж Витя Тулимовыр утын гъушъэкIэ аукIыгъ, зыукIыгъэхэм илъэсипшI атыралъхы агъэтIысыгъагъэх. УкIадохэр клэдаохи, Апшъэрэ хыкумыр Иофым тIо хагъэплъэжыгъ. Лажъэ ямылэу аухэси, къатIупщыжыгъэх. Щысэхэр джыри щылэх.

Джы ахэр еж америкэнцэхэм ясабийхэм мыхъо-мышIагъэклэ задзэкIохэклэ зэрагъэпщынэхэрэми теплын. Бзылфыгъэу зисабийхэр псым езыгъэтхьэлагъэхэр опсэуфэклэ кычIэклэнын фимытэу хьапсым чIагъэтIысыгъагъ. НэмыкI бзылфыгъэ хъульфыгъэ горэм IукIэщтыгъ. Ар исабий екIуштыгъэп. Лым сабыир ытхьэлаб, ежыр егъашIэм чIэсынэу хьапсым чIадзагъ. Сабыим яни агъэпщынагъ, лIэу кылытыклорэр икIалэ дэу кызэрэфыщытыр зэриушъэфыгъэм пае хабзэм илъэс 17 хьапс тырильхъагъ.

Джащ фэдэу сабийхэр зэфагъадэхэрэп. Тэ тимыщыкIагъэхэмэ, сомэ мин 300 яттызэ (нахь тэрэзыр — ащ клэдгъэгъушIухэзэ) тибзылфыгъэ ныбжыкIэхэм цыфышъхьэ пчъагъэм кызкIы-хьадгъэгъахьорэр сыда? Ары, исых Америкэм цыф байхэр, ахэр тэри тIэх. Шъхьае, ахэм апаеп ныланым сабий кызыкIыгъэхурэр! Джыри зы упчIэ ублэклэнын умылэклэнынэу къэуцу — псэупIэ имылэмэ, лIыр хэкIыжыгъэмэ, ыгу клэдыгъэмэ сыда ащ ышIэщтыр? Имыкыурэр ары Иофыгъо пстэури кызысжежэрэр.

Иэпылэгъур зыфэдэщтыр

Сабий ибэхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм фэгъэхыгъэ Федеральнэ законыкIэу аштагъэм джы нэлъасэ зыфэтшIын. Нахь цыфыбэмэ сабий ибэхэр зэраштэнхэу, джы унагъом иунэ е ифэтэр иинагъэ нэбгырэ пчъагъэу зэрэхъушIтхэм емылгытыгъэу (нахь макIэми) унэр къабзэу алыгъымэ, пэрыохъу афэхушIтхэп.

Сабийхэр зыплурэ цыфхэм хэбзэ Иэпылэгъоу кыратырэм къафыхагъэхъошт.

Сабий сэкъатхэр зышалагъэхьэрэ хэбзэ унэхэм ялофышIэхэм япчъагъэ нахьыбэ ашIышт, ялэжъапкIэ къалэтышт. КIэлэцIыкIу ибэ алызыхы зышIоигъо цыфхэр зыхатхэшт федеральнэ реестрэ зэхъэгъуцощт. Ны-тыхэр рагъэдэжэщтых, сабий аплуным фэхъазырхэмэ аушIэкIухэзэ ашIышт.

Сабийхэм япсауныгъэ къэухъумэгъэным пае медицина, психологическэ Иэпылэгъу хабзэм унагъоохэм аригъэгъотышт, ащ фэдэ къулыкъухэм Иоф зэрашIэрэм лъыплъэшт. Сабий ибэ къалыпхын хъумэ, ищыкIэгъэ тхылхэм ягъэхъазырын къагъэпсынклагъ.

Программэр аштэмэ

Хэбзэгъэгъуцъагъэм кыдылгытэхэрэм анэмыкIэу тызхэт илъэсым ыкIэм нэс апэрэу тыхэгъэгъу федеральнэ программэу «Ибэхэр зэрымыс Урысыер» зыфиорэр паштэнэу щыт. Ар 2020-рэ илъэсым нэс гъэцэкIэгъэн фае. Программэр зыфэгъэхыгъэр IэкIыб къэралыгъоохэм ащыпсэурэ цыфхэм ялоф кыыхамылхъэу тисабий ибэхэр тыхэгъэгъу щытIуужынынхэр ары.

КIэухым джыри зы пчъагъ — кIэлэцIыкIу Iыгыплэхэм ашалагъ сабий пэпчэ хабзэм сомэ мин 260-м кышхьэгъэжыгъэу мин 600-м нэс атыригъэ-кIуадэу статистикэм къело. Ащ фэдиз мылкъур сабий зыштэхэрэм пцIыусыгъэ хэмьлэу атырагуашэмэ, цыфхэри Иофым нахь егушIуштых.

Иоф ышIэу, лэжъапкIэ кыратэу нэбгырэ миллиони 108-рэ Урысыем ис, ибэу (тхыгъэу) тIэхэр мини 105-рэ зэрэхъухэрэр. Нэбгырэ минипшI пэпчэ зы кIэлэцIыкIу ибэ зыштэн къахэклэмэ, илъэс зауэлкIэ ибэхэм апае унэхэр зэфэтшIыжыщтых.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

ГумэкIыгъоохэр дагъэззыжыгъэх

ПсэйтIуку еджапIэр зычIэт унэр 1974-рэ илъэсым ашIыгъагъ ыгупэ кыблэм фэгъэзагъэу ар къоджэ гъунэм шагъэуцугъагъ. Чыплэр хъоу-пшау, шагушхоу илэр зэгъэфагъ, чыг зэфэшъхьафхэр, къэгъагъэхэр шагъэтIысыгъэх, гүлэтыплэу щыт. ГухэкIыр, еджэплэ унэхорэ зашIым, ащ клэгушIухэзэ, Иофыгъо зэфэшъхьафхэр кызырэтэджыгъагъэхэр ары.

ЕджапIэр гъэфэбэгъэным апэрэр ехьыллагъэу щытыгъ. КIымэфэ лъэхъаным ар дэу кыэплъыштыгъ, кабинетхэр чылагъэх. КызырэтэджыгъэмкIэ, хьакухэр къэзыгъэплъыхэрэм зи ялэжъагъэп, дэгъоу Иоф ашIэщтыгъ. Иофыр зэлъытыгъагъэр нэмыкI. Мы чыплэм чычIэгъыпсхэр блэгъэ дэдэу щылэх, къазгыршъхьытIу зептIыхкIэ, псыр кычIэклэ. ПсырыкIуапIэхэр сантиметрэ 80-у чIыгум чIэлъыгъэх. КIэлэу къэплон хъумэ, чычIэгъыпсхэм фабэр аубытыщтыгъэ.

Нэужым псырыкIуапIэхэр чIышъхьашъом расагъэх, ау ари хъугъэп. ЧычIэгъыпсхэр, чышъхьашъом теуцорэ псыхэри зэхъэхэти, рыкIуапIэхэр агъэуцъышIыщтыгъэх. ЯщэнэрэмкIэ, трубэхэр жы гъогукIэ ашагъэх, Иофхэри зылыфагъэх. Иофым икыоу, куоу зэремыгупшысыгъэхэм зэрап кыыхыгъ, ахьщэ лыабэ хэклэдагъ. Апэ дэдэ чIыгум ушIэкIун Иофхэр зэрифэшъуашэу шашIыгъагъэмэ, ащ фэдиз ахьщэ жьым хатакышIыгъэп.

ЯтIонэрэ Иофыр зэхьылIэгъагъэр еджапIэм иунашъхь ары. Бэрэ ащи гумэкIыгъоохэр кызыдихыгъэх. Унашъхьэр амылэтэу, зэшъхьэзащэу щытыгъ. Ащ къэтран зыщыфэгъэ тхылыплэ Iужьухэр тыралъхьэщтыгъэх. Ар тэрэз дэдэу афэгъэпсыштыгъэп, жыбгъэм зэитхышIыгъэх. Унашъхьэм пхырыкIырэ псыр клэшъомкIэ клоти, кабинетхэм къачIащхэщтыгъ, джэхашъом теуцощтыгъ. Щалъэхэр, лэджэнхэр, нэмыкIхэр псыкыкIэщхыплэмэ ачIэтыгъэх. Районым ипашэу Шъхьэлэхэо Азмэт мы еджапIэр кыуухыгъ. Къэбарыр зызэхехым, къакIуи Иофым зыщигъэгъозагъ, нэужым унашъхьэр зэбларигъэхъугъ. Джы классхэм къакIэщхыжырэп. Ащ пае къоджэдэхэр, клэлэ-еджакIохэр, клэлэгъаджэхэр Азмэт фэрэзэхэу «опсэу» рало.

ХЪУШТ Шъбан.

Кимэ щысэ тырахы

ИскусствэхэмкIэ Адыгэкъалэ икIэ-лэцIыкIу еджапIэ шагъэсэрэ пщы-наохэр ЛъэцэрыкIо Кимэ фэгъэхь-гъэ пчыхъэзэхэхэм хэлэжьагъэх. Орэдышъоу кырагъэуагъэхэр дис-кым тыратхагъэх. Пщынаохэм якIэлэегъаджэу Хъэкомэ Симэ кызыэрэтиуагъэу, 2011-рэ ильэсым зэхэхъэу ялагъэр ары ты-кызытегушырэр. Ащ унашъоу шырахъуагъэр зэрагъэцIагъэм тигъэзетеджэхэр щытэгъэгъуазэх.

зэхэхэм кышыгушылагъэх. Пчыхъэзэх-хэр зэрэкуагъэр дискым тыритхэнышъ, гум нахышIоу кырыгъэнэжьы шIоигъоу Чэтэо Адамэ зэхэсэн Iофыгъохэр зэрихъагъэх.

БэшкэкIо Щамил, ЦыкIуныбэ Мурадин, Натхъо Щамил, ЗекIогъу Заур, Хъодэ Бис-лан, Хъатхъохъу Заурбий, ШъхъэIумыдэ Хъаджэслъан, ЛыIэпIэ Аслъан, Чэсэбий Тимур, ГъукIэлI Мурат. Мы зыцIэ къетIогъэ пщынэо ныбжьыкIэхэм пчыхъэзэхэхэр къагъэдэхэгъ.

— Анахъ IэпIэасэр къахэдгъэщыным ты-пылгыгъэп, — къеIуатэ Хъэкомэ Симэ. — Нэбгырэ пэпчъ сэнаушыгъэу хэлъыр зэх-хэм кышылыгъэуагъ. ЛъэцэрыкIо Кимэ

иIофшIагъэ лъагъэкIуатэ зэрашIоигъор ары тызыгъэгъушIуагъэр.

Натхъо Щамилэ пщынэр «кыыгъэгъушы-Iэу» зыфэгъэкIэ ЛъэцэрыкIо Кимэ фагъадэ. БэшкэкIо Щамилэ, ЦыкIуныбэ Мурадинэ, нэмыкIхэр апшъэрэ еджапIэхэм ачIэхъагъэ-хэми, пщынэр зышагъэгъушIэрэп. Адыгэкъа-лэ кызыкIожыхъэкIэ искусствэхэмкIэ кIэлэ-цIыкIу еджапIэм яшIэныгъэ цыхагъахъо. ШыIэныгъэм сьд фэдэ сэнэхъат кышыха-хыштми, лъэпкъ искусствэр пыдзы ашыштгъэп.

Мы ильэс еджэгъум кIэлэеджэкIо 17-мэ пщынаоу загъасэ. ИскусствэхэмкIэ Адыгэ-къалэ икIэлэцIыкIу еджапIэ идиректорэу Мыгу Светланэ тызэрэщигъэгъозагъэу, адыгэ орэдышъохэр пщынэмкIэ кызыгъало зышIоигъомэ япчъагъэ зэрэхъорэм даIоу, яшIэныгъи зыкIелэты. Хъэкомэ Симэ лъэпкъ искусствэм гукIи, псэки фэлажьэ, ныбжьы-кIэхэр зыльещэх.

ЛъэцэрыкIо Кимэ иорэдышъохэр зыгетхэ-гъэ дискуэ бэмышIэу кыдагъэкIыгъэм тигуапэу теплгыгъ. Ащ фэдэ кIэлэегъаджэхэм-рэ кIэлэеджакIохэмрэ нахыбэ зыхъухэкIэ тилъэпкъ искусствэ нахъ лъагъэу зызэриIэты-щтым цыхъэ фэошIы.

Сурэтым итыр: ЛъэцэрыкIо Кимэ фэ-гъэхыгъэ дискым итеплъ.

Зэхэзышагъэхэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Кре-стьянскэр, 236

Редактор
шъхьалэр
ДЭРБЭ
ТИМУР

Редактор
шъхьалэм
иапэрэ гуадзэр
МЭШЦЛЭКЪО
Саид

Редактор
шъхьалэм
игуадзэр —
пшъэдэкIыжъ
зыхырэ
секретарыр
ХЪУРМЭ
Хъусен

Редакциер
зыхъышIэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкIыжъ зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:

Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэлары-шIапIэ, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зышыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4010
Индексхэр
52161
52162
Зак. 67

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр
Сыхъатыр 18.00

ТЕАТРЭМРЭ ШЫIЭНЫГЪЭМРЭ

Нэпсэу кыыохырэм уегъэгъушIожьы

Щылэ мазэм и 15-м Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэ спектаклэу «Лавинэр» апэрэу кыышагъэлъэгъуагъ. Роль-хэр къэзышыгъэ артистхэм, спектаклэм еплъыгъэхэм театрэм иIофшIакIэ зэхъокIыныгъэу фэхъухэрэм анаIэ тырадзагъ, ау шIуагъэу кыыхыщтым пэшIорыгъэшъэу кыытегушылагъэхэп.

тапэкиIи гъусэныгъэ дытиIэшт.

— Спектаклэм уеплъызэ сыда узэгупшысагъэр?

— Сыгу ихъыкIыгъэр макIэп, — къеIуатэ режиссерэу Родион Букаевым. — Тыкъэзыуцухэрэ дунаим изытет артистхэм

— Шынагъо шыIэным, ащ мэхъанэ ептыным спектаклэр кыытегушыIэ. Хэбзэ шапхъэхэм защымдызыеу, акъыл зыхэлэ екIо-лакIэу цыфмэ афэпшырэм шы-Iэныгъэм нахъ куоу ухещэ.

— Сабый кызыфэхъушт бзылфыгъэм ылэхэр апхыгъэх, ауIкынэу фе-жъагъэх. Тишэн-зекIуа-кIэхэм ар адиштахэрэп...

— Бзылфыгъэм ироль къэ-зышIырэр Батыжъ Фатим. Спек-таклэр адыгэмэ е урысмэ ящы-IакIэп кызытегушыIэрэр. Лъэпкъ эфэшъхъафхэм акъыл хахыным режиссерыр егупшы-сагъ.

Артистхэри, театрэм къэкIуа-гъэхэри сценэм здытетыгъэх. ПхъэнтIэкIухэр сценэм тырагъэ-уцохи, спектаклэм еплъыгъэх. Режиссерэу Родион Букаевым иIофшIакIэ тшIогъэшIэгъон,

апкъырыхъагъэу, ащ ижъ къа-шагъэу кыысшыхъугъ.

— Адыгэхэм шэн-хэбзэ хэхыгъэхэр ялэх. Спектак-лэр урысыбзэкIэ макIо. Телевизорым изкран «ушIоигъэу» зэралъытэрэм театрэр ебгъэпшагъэба?

— Къэндзалхэм сащыш, лъэпкъ шэн-хабзэхэр зсэгъашIэх, сыгукIэ кыыспэблагъэх. Спектак-лэм Iоф датшIэзэ артистхэм япшъэрылхэр дэгъоу агъэцIа-гъэхэу сэлъытэ. Артист гъэшIэ-гъонхэр шъуиIэх, тапэкиIи салукIэ сшIоигъу.

Устэкъо Мыхъутар, Зыхъэ Мэ-лэйчэт, Ацумыжъ Нурбий, Лы-унэе Асыет, Батыжъ Фатим, Къэбэхъэ Анзор — ахэр арых зэ-шъхъэгъусэхэм ярольхэр къэзы-шыхэрэр. Зыхъэ Заурбий, Бо-

бий гы макъэр унэм иIукIэу, ащ ятэ нэгущIоу пчэгум итэу спек-таклэр кIэухым фэкIо...

Артистхэу Зыхъэ Заурбий, Къэбэхъэ Анзор, Зыхъэ Мэлэйчэт, Ацумыжъ Нурбий, Батыжъ Фа-тимэ, спектаклэм еплъыгъэхэ КIыкI Юрэ, ПэрэныкIо Чэтибэ, Цэй Розэ, нэмыкIхэм гушыIэгъу тафэхъугъ. Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэ игуадзэу ШъэуапцIэкIо Аминэт спектак-лэм хэлэжьэгъэ артистхэм афэ-гушIуагъ. ШIур ем зэрэпэуцурэр, шыIэныгъэм икыныгъохэр Iуп-кIэу кыгъэлъэгъогъэнхэ фаеу зы-лытагъэмэ ягупшысэхэр адэтэ-гощых.

Спектаклэр мы мазэм и 18-м нэс къагъэлъэгъошт.

Сурэтыр спектаклэм кыы-щытырахыгъ.

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбий.

Урысыем культурэмкIэ и Ми-нистерствэ кIэщакIо фэхъуи, те-атрэр къэлэ цыкIумэ нахы-шIоу алгыIэсыным фэшI Москва, Санкт-Петербург, нэмыкIхэм ярежиссерхэр Урысые Федера-цием ишъолъырхэм ащылагъэх. Мыекъуапэ кырагъэблэгъэгъэ режиссерэу Родион Букаевым Тыркуем идраматургэу Тунджер Джудженоглэ ипIесэ техыгъэ спектаклэу «Лавинэр» ыгъэуцугъ.

— Гупшысэ шъхьалэу спек-таклэм хэлъыр цыфым фэгъэ-хыгъ, — кытитиуагъ АР-м и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахимэ ыцIэ зыхырэм ипашъэу, спектак-лэм роль шъхьалэхэр кышызы-шыгъэмэ ащыщэу Зыхъэ Мэ-лэйчэт. — Цыфыр щынэзэ шы-Iэныр тэрэзэп. Гум илгыр кыы-зэIуихын, ымакIэ Iэтыгъэу шIо-игъор кыIон ылъэкIын фае. Арэу-щтэу тымыпсэу зыхъукIэ пщы-лы тэхъу. Пэрыохъу кыытфэхъу-хэрэр зыхэдгъэзыжыныхэ фае. Уинамыс къэуухъумэным пашэ-пытагъэ зэрэпхэлъыщтым уемы-гупшысэныр тэрэзыхэп. Гум къе-оми, непэ намысым мэхъанэ икIу етымытэу бэрэ кыыхэкIы. Цы-фым дысэу дэгущыIэхэу, имыла-жъэр раIуалIэзэ ынапэ аушIоуеу тэлъэгъу. Мыхъунхэу зекIохэрэм пшъэдэкIыжъ ахырэпышъ, шы-Iэныгъэм ихэбзэ шапхъэхэм кIуа-чIэ ямыIэм фэд.

— Цыфыр щынэн, шап-хъэхэр ыгъэцIэкIэнхэ зэрэ-фаер спектаклэм хэтлэ-гъуагъ. Сыда ащ узэри-гъэгупшысагъэр?